

UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Ochrana osobnosti fyzické osoby v tiskovém zákoně

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

2006

Anna Dolejší

Holedeček 3

43801 Žatec

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 26. dubna 2006

Anna Dolejší

„Máme tolik zákonů na ochranu tisku a ani jediný trochu spolehlivý zákon na ochranu lidí před tiskem.“

Mark Twain

Poděkování

Děkuji svým rodičům za podporu při studiu.

Obsah

1	Všeobecné osobnostní právo	1
1.1	Úvod	1
1.2	Svoboda projevu	2
1.2.1	Obecně	2
1.2.2	Svoboda tisku	3
1.2.3	Svoboda projevu na mezinárodní a ústavní úrovni	3
1.2.4	Cenzura	6
1.3	Právo na ochranu osobnosti	7
1.3.1	Obecně	7
1.3.2	Právo na ochranu osobnosti v mezinárodních dokumentech	9
1.3.3	Právo na ochranu osobnosti v právním řádu ČR	10
2	Historický vývoj ochrany osobnosti fyzické osoby	14
2.1	Počátky úpravy všeobecného osobnostního práva v Evropě	14
2.2	Historické kořeny ochrany osobnosti ve vztahu k tisku	15
2.3	Ochrana osobnosti fyzické osoby na našem území do r. 1918	15
2.4	Ochrana osobnosti fyzické osoby v 1. Československé republice	16

2.5	Vývoj v Československu po 2. světové válce	18
2.6	Změny po roce 1989	19
*		
3	Ochrana osobnosti fyzické osoby podle současného tiskového zákona	20
3.1	Důvody pro přijetí nového zákona	20
3.2	Právo na odpověď fyzických osob	21
3.2.1	Povaha a cíle odpovědi	21
3.2.2	Platná právní úprava	22
3.2.3	Obsah odpovědi	28
3.2.4	Podmínky pro uplatnění práva na uveřejnění odpovědi	29
3.2.5	Povinnosti vydavatele	29
3.2.6	Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď	30
3.3	Právo fyzické osoby na dodatečné sdělení	33
3.3.1	Podstata, cíle, obsah	33
3.3.2	Podmínky vzniku práva na dodatečné sdělení	34
3.3.3	Obsah dodatečného sdělení	35
3.3.4	Podmínky pro uplatnění práva na dodatečné sdělení	35
3.3.5	Povinnosti vydavatele	35
3.3.6	Výjimky z povinnosti uveřejnit dodatečné sdělení	36
3.4	Uplatnění práva na uveřejnění odpovědi a práva na dodatečné sdělení u soudu	37
3.4.1	Povaha, cíle žaloby	37
3.4.2	Účastníci řízení, aktivně a pasivně věcně legitimované subjekty	38
3.4.3	Příslušnost soudu	38
3.4.4	Náležitosti žaloby, lhůty pro její podávání	39

3.4.5	Řízení před soudem a rozhodnutí soudu	41
3.4.6	Výkon rozhodnutí	42
4	Úprava de lege ferenda, závěr	43
A	Seznam použitých zkratek	i

Kapitola 1

Všeobecné osobnostní právo

1.1 Úvod

Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby (resp. všeobecné osobní neboli osobnostní právo) patří mezi nejdůležitější lidská práva a jako takové je také uznáváno a chráněno v ústavních i mezinárodních dokumentech. Chápeme-li jej jako jednotné právo, zahrnuje v sobě řadu dílčích práv, která ve svém celku poskytují fyzické osobě v občanskoprávních vztazích ochranu respektování její osobnosti a individuální integrity.

Všeobecné osobnostní právo zahrnuje řadu hodnot poměrně různorodého charakteru, podle toho se pak odlišuje i povaha zásahů, které jsou způsobilé tato práva ohrozit nebo porušit.

Zaměřením této práce je ochrana osobnosti fyzické osoby podle tiskového zákona, proto bude věnována pozornost především těm právům obsaženým ve všeobecném osobnostním právu, které jsou nejvíce ohrožována ze strany vydavatelů periodického tisku. Jedná se především o osobní čest, lidskou důstojnost a právo na soukromí.

Nejprve je pojednáno o svobodě projevu, která představuje z tohoto hlediska „nejčastější prostředek“ zásahů do cti, důstojnosti a soukromí fyzických osob. Svoboda projevu představuje rovněž základní demokratické lidské právo a všeobecné osobnostní právo stanoví jeho meze a obranu proti němu v případech, kdy tyto meze překročí. Na oddíl o svobodě projevu navazuje oddíl podrobněji pojednávající o všeobecném osobnostním právu. Toto pořadí

bylo zvoleno s ohledem na zdůraznění potřeby chránit čest, lidskou důstojnost a soukromí fyzických osob zvláštními prostředky.

Ve vztahu k tiskovému právu je nasnadě usuzovat, že to byly právě neblahé zkušenosti s příliš širokým užíváním svobody projevu, které daly vzniknout nejdůležitějšímu institutu ochrany osobnosti v tiskovém právu, kterým je právo na odpověď.

1.2 Svoboda projevu

1.2.1 Obecně

Svoboda projevu je jedním z nejvýznamnějších demokratických práv. Znamená právo vyjádřit své myšlenky, ideje a vědomosti, představy, přání atd., vůči určitému adresátu nebo veřejně vůči komukoli.

Svoboda projevu bývá v ústavních i mezinárodních dokumentech spojována s právem na informace, které je spíše chápáno jako svoboda informace přijímat (právo šířit informace je přímo součástí svobody projevu).

Svoboda projevu se vztahuje nejen na informace a myšlenky, jež jsou přijímány příznivě nebo považovány za neškodné či bezvýznamné, nýbrž i na informace, které zraňují, šokují či znepokojují stát či část obyvatelstva. Tak tomu chtějí pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti.¹

Svoboda projevu je však právem, které by v neomezené podobě mohlo vést k závažným zásahům do osobní cti, důstojnosti a dobrého jména osob i dalším negativním následkům.

Proto i demokratická společnost zná legitimní důvody pro omezení a kontrolu svobody projevu. Mezi tyto důvody patří také ochrana osobnosti fyzických osob.

Mezi právem na ochranu osobnosti a svobodou projevu z povahy věci dochází ke střetu, neboť chrání hodnoty, které směřují proti sobě. Neomezené prosazování jednoho z těchto

¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 12. 1976, sp. Zn. 1/1976/17/30, ve věci Handyside v. Spojené království.

práv by znamenalo úplné popření druhého. Střet práva na ochranu osobnosti a svobody projevu nalezneme i v judikatuře Ústavního soudu ČR, který se k této otázce vyjádřil takto: „Při střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv stojících na stejné úrovni, je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým“.²

Práva vyplývající z ochrany osobnosti fyzických osob jsou chráněna na různých místech právního řádu. Jedním ze zákonů, který se zabývá touto problematikou v České republice je zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon), dále jen „TiskZ“.

1.2.2 Svoboda tisku

Svoboda tisku představuje součást svobody projevu, znamená právo svobodně vyjadřovat své myšlenky tiskem. Přestože má svoboda tisku poměrně dlouhou tradici, neexistuje mezinárodní, resp. nadnárodní úprava týkající se vydávání periodického tisku.³ Lze se setkat spíše s omezujícími ustanoveními v oblasti reklamy, hospodářské soutěže apod.

1.2.3 Svoboda projevu na mezinárodní a ústavní úrovni

Přestože se první pokusy o dosažení všeobecného uznání lidských práv v novodobé historii objevují již od dob Velké francouzské revoluce, nejvýznamnější dokumenty uznávající lidská práva byly na mezinárodní úrovni postupně přijímány teprve po 2. světové válce.

Vztah mezinárodního a vnitrostátního práva v ČR upravuje čl. 10 Ústavy ČR (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.). Čl. 10, ve znění ústavního zákona 395/2001 Sb. s účinností od 1. 6. 2002, prohlašuje vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, za součást právního řádu, a zároveň jsou přednostně použitelné

²Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. února 1998 sp. zn. IV. ÚS 154/97.

³V právu EU existuje směrnice 89/552/EHS ve znění směrnice 97/36/EHS, upravující právo na odpověď, nicméně tato směrnice se vztahuje pouze na oblast provozování televizního vysílání.

tehdy, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon.

Dne 10. prosince 1948 byla Valným Shromážděním OSN vyhlášena Všeobecná deklarace lidských práv, která uvádí právo na svobodu projevu ve svém čl. 19. Konkrétně říká, že každý má právo na svobodu projevu, přičemž toto právo zahrnuje právo jakýmkoliv prostředky vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky. Všeobecná deklarace lidských práv, přestože je široce uznávána, není právně závazná. Tato skutečnost vedla mimo jiné také k tomu, že v 60. letech došlo na úrovni OSN k přijetí Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které, jakožto právně závazné dokumenty, představují silnější nástroj ochrany lidských práv.

Dne 4. listopadu 1950 byla v Římě sjednána Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, označovaná též jako „Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod“ (dále jen „Úmluva“). ČSFR tuto Úmluvu ratifikovala 18. března 1992, ve Sbírce zákonů byla publikována jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb. Svobodu projevu a informací zaručuje každému v čl. 10, jako svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování ze strany státních orgánů a bez ohledu na státní hranice.

Čl. 10 v odst. 2 hovoří také o povinnosti a odpovědnosti plynoucí z realizace svobody projevu. Svoboda projevu podléhá omezením se zřetelem na význam moderních sdělovacích prostředků a nebezpečí zneužití svobody projevu. Tato omezení musí mít formu zákona, který sleduje některý z legitimních cílů výslovně daných Úmluvou. Úmluva stanoví možnosti omezení svobody projevu v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti státu, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci. Na druhé straně za účelem zabránění zneužití státní moci k nepřipustnému omezení svobody projevu (omezující ustanovení ospravedlňující státní zásah) je třeba dodržovat pravidla striktního výkladu, zejména s ohledem na to, aby smysl právního předpisu nepřekročil rámec jejich běžného významu.

Ke svobodě tisku se Úmluva výslovně nevyjadřuje, je zajištěna jako součást obecné svobody projevu. Úmluva je dokumentem Rady Evropy, ta také zajišťuje její dodržování státy, které

k ní přistoupily, a to především prostřednictvím Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, zřízeným Protokolem č. 11 k Úmluvě (sdělení MZV č. 243/1998 Sb.). Ochrany před tímto soudem se vedle států mohou podle čl. 34 Protokolu č. 11 přímo domáhat (vedle jiných subjektů) i fyzické osoby.

V roce 1966 byly na půdě OSN přijaty 2 důležité právní dokumenty o lidských právech: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁴

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“) obsahuje ustanovení o svobodě projevu v čl. 19. Podle tohoto článku má každý právo na svobodu projevu bez překážky. Toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby.

V této souvislosti také Pakt, podobně jako Úmluva, zdůrazňuje, že užívání těchto práv se sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Proto dovoluje, aby svoboda projevu podléhala omezením, přičemž tato omezení musí být stanovena zákonem a musí „být nutná“. Jde o omezení z důvodu respektování práv nebo pověsti jiných, ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky. Následující čl. 20 stanoví možnosti omezení svobody projevu a práva vyhledávat a šířit informace ve zvláštních případech. Jedná se o zákaz šíření válečné propagandy, národní, rasové nebo náboženské nenávisti představující podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí. Pakt odkazuje na zákony, které by popsaly zákazy měly vnitrostátně zakotvit.

V České republice (resp. Československu) došlo k plnému uznání svobody projevu po roce 1989. V roce 1991 byla jako součást ústavního zákona č. 23/1991 Sb.⁵ vyhlášena Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“), která se po vzniku samostatné České republiky

⁴K rozdělení do 2 dokumentů došlo především na „nátlak“ ze strany rozvojových zemí, které se obávaly, že by nedokázaly zajistit hospodářská, sociální a kulturní práva na požadované úrovni. Zároveň tu byla ze strany ostatních států snaha, aby se lidským právům dostalo co možná nejširšího uznání, tj. aby se rozvojové země zavázaly alespoň k dodržování práv občanských a politických.

⁵Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD, ze dne 9. 1. 1991, ve Sbírce zákonů vyhlášen 8. 2. 1991, téhož dne nabyl účinnosti.

stala ke dni 1. 1. 1993 součástí ústavního pořádku ČR (srov. čl. 3 a čl. 112 Ústavy ČR).

V Listině je svoboda projevu zařazena mezi politická práva v čl. 17, jako prostředek účasti na politickém životě státu. Listina zaručuje svobodu projevu a právo na informace, každému přiznává právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Úprava v Listině v základních rysech odpovídá Úmluvě i Paktu. Vedle svobody projevu výslovně upravuje navíc oproti Úmluvě také právo svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Svoboda projevu podle čl. 17 Listiny však není jediným ústavním předpisem zaručujícím svobodu projevu a právo na informace, tato práva jsou zahrnuta i v jiných ústavně zaručených právech. Jde zejména o svobodu projevovat své náboženství nebo víru (čl. 16 Listiny), právo každého na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů (čl. 35 odst. 2 Listiny, provedeno zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí), právo národnostních nebo etnických menšin rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce (čl. 25 odst. 1 Listiny).

Svobodu projevu zaručuje stát. Svou činností musí zaručit možnost plurality názorů ve sdělovacích prostředcích a možnost využití svobody projevu každému, kdo se chce veřejného života účastnit. Toto právo přísluší každému bez rozdílu, jak to blíže rozvádí čl. 3 Listiny. Čl. 17 v odst. 4 Listiny stanoví, z podobných důvodů jako Úmluva a Pakt, legitimní důvody omezení svobody projevu v demokratické společnosti. V souladu s tím je možné zavést omezení zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

1.2.4 Cenzura

Se svobodou projevu souvisí i otázka cenzury. Pojem cenzury není v právním řádu České republiky definován. Definici cenzury uváděl zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, který v § 17 ve znění zák. 84/1968 Sb. za cenzuru označoval jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich

šíření hromadnými informačními prostředky. Přestože tento zákon byl zrušen současným tiskovým zákonem k 14. 3. 2003, lze z této definice vycházet i v současnosti.

V evropských demokratických státech se cenzura a podobná opatření omezující činnost vydavatele ze strany státních orgánů všeobecně odmítá. V některých zemích se dokonce zdůrazňuje povinnost podporovat svobodu tisku a pluralitu názorů. Listina v čl. 17 odst. 3 zakazuje cenzuru bez výjimek. Cenzurou rozumí cenzuru institucionální (tj. např. činnost někdejší Ústřední publikační správy podle původního znění § 17 zákona 81/1966 Sb.), a to jak předběžnou tak i následnou. Zakázaná je také cenzura jakýchkoli veřejných projevů (zejména projevu v hromadných sdělovacích prostředcích), knih, veřejných mluvených projevů policejním dozorem, veřejně provozovaných nebo vystavovaných uměleckých děl, výuky, kázání v kostelích atd. Za cenzuru se nepovažuje tzv. autocenzura, která je v zásadě přípustná. Jedná se např. o redakční úpravu rukopisu článku (pokud to není v rozporu s autorským zákonem), neuveřejnění článku v novinách aj.

1.3 Právo na ochranu osobnosti

1.3.1 Obecně

Právo na ochranu osobnosti představuje jedno z klíčových lidských práv. Všeobecné osobnostní právo patří nerozlučně každé fyzické osobě, jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty lidské osobnosti v jejím celku, čili v její fyzické a morální jednotě (k tomu viz dále úprava všeobecného osobnostního práva v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších právních předpisů, dále jen „OZ“).

Vedle práva na ochranu osobnosti neboli všeobecného ryze osobního práva, resp. všeobecného osobnostního práva, existují i tzv. zvláštní osobnostní práva (zejm. právo autorské, práva výkonných umělců, práva z průmyslového vlastnictví). Jejich „zvláštnost“ spočívá především v tom, že oproti všeobecnému osobnostnímu právu, vznikají až v důsledku projevu určité tvůrčí duševní schopnosti fyzické osoby. Zvláštní osobnostní práva jsou také, narozdíl od všeobecných, úžeji svázána s majetkovými právy (§ 10 zákona č. 121/2000 Sb.,

autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů).

Všeobecné osobnostní právo uznávají nejdůležitější mezinárodní dokumenty o lidských právech i ústavy⁵ demokratických států. V České republice představuje nejširší ústavněprávní základ pro úpravu ochrany osobnosti Listina, která obsahuje základní úpravu pro další konkretizaci v oblasti práva soukromého i veřejného. Prostředky ochrany veřejného a soukromého práva se pak doplňují a tak vytvářejí komplexní systém ochrany.

Ke konkretizaci a rozvedení práva na ochranu osobnosti došlo v soukromém právu především v základním soukromoprávním předpise - občanském zákoníku, a to zejm. v § 11 an., nicméně dílčí otázky ochrany osobnosti upravují i jiné zákony.⁶ Dále je také třeba zmínit zákony upravující zvláštní osobnostní práva, zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů aj.

Důležitým doplňkem soukromoprávní ochrany osobnosti je ochrana veřejnoprávní. Trestněprávní ochrana je obsažena v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů. Jde o trestné činy proti životu a zdraví fyzické osoby, trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, trestné činy hrubě narušující občanské soužití, trestné činy proti majetku aj. V souvislosti s hodnotami cti, důstojnosti a soukromí je třeba poukázat na trestný čin pomluvy (§ 206: Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li uvedený čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem.).

⁷ Správněprávní ochranu představují PřesZ [§ 49 odst. 1 písm. a)] a další zákony postihující

⁶Vedle tiskového zákona např. zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákoník práce č. 65/1965 Sb., zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, zákon 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a jiné.

⁷V nedávné době se objevily názory, že by tento trestný čin měl být zrušen. Takové názory je třeba odmítnout, právě z toho důvodu, že trestný čin pomluvy představuje důležitý doplněk soukromoprávní úpravy a hrozba trestního postihu by měla především působit preventivně. Srov.:

- Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde Praha 2004, s. 29-31.

přestupky a jiné správní delikty.

1.3.2 Právo na ochranu osobnosti v mezinárodních dokumentech

Ochrana osobnosti fyzických osob, jako základní lidské právo, doznalo všeobecného uznání ze strany států zejména po neblahých zkušenostech z 2. světové války, které vyvolaly potřebu do budoucna vytvořit mechanismy, jež by podobným událostem zabránily. Jak bylo již výše uvedeno, mezinárodní uznání lidských práv vyústilo v přijetí několika mezinárodních dokumentů, které se lidskými právy zabývají. Jedná se především o Všeobecnou deklaraci lidských práv, (Evropskou) Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a další.

Právo na ochranu osobnosti chrání neuzavřený široký okruh práv od práva na ochranu života po projevy osobní povahy. S ohledem na zaměření této práce jsou dále uváděna především ta z práv tvořících součást ochrany osobnosti, jejichž hodnoty chrání také TiskZ, tj. čest, důstojnost a soukromí fyzické osoby.

Všeobecná deklarace lidských práv v čl. 12 stanoví, že nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Úmluva upravuje právo na respektování rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence v čl. 8. Stanoví zákaz zásahů do tohoto práva ze strany státních orgánů. Dovolenými výjimkami z tohoto zákazu jsou případy stanovené zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Pakt v čl. 17 stanoví, že nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého

-
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C. H. Beck, 2004, s. 108-109.

života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útoků na svou čest a pověst. Současně stanoví právo každého na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

§

1.3.3 Právo na ochranu osobnosti v právním řádu ČR

Listina základních práv a svobod

Právo na ochranu osobnosti uznává na ústavní úrovni v České republice Listina, na několika místech nalezneme ochranu jednotlivých složek práva na ochranu osobnosti.

Jde především o čl. 10 chránící lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst, dobré jméno, vymezuje ochranu před zásahy do soukromí. Dále čl. 7, který se zaměřuje na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, jde o ochranu, která se částečně překrývá s čl. 10. Ochranou hodnot všeobecného osobnostního práva se zabývají i další články Listiny: čl. 8 (ochrana osobní svobody), čl. 1 (svoboda a rovnost v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod), čl. 3 odst. 1 (zaručení základních práv a svobod všem bez rozdílu), čl. 4. (ukládání povinností toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod, šetření podstaty a smyslu základních lidských práv a svobod), čl. 6 (ochrana života), čl. 12 (nedotknutelnost obydlí) aj.

Čl. 10 Listiny stanoví: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“ (odst. 1), „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“ (odst. 2), „Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“ (odst. 3). Výraz „každý“ znamená každá fyzická osoba. Fyzická osoba je subjektem ochrany práv podle čl. 10 Listiny vždy, tj. nezávisle na svém věku a duševním zdraví, a tedy i na tom, zda je či není způsobilá k právním úkonům a, pokud tato ochrana není pojmově vyloučena, je jejím subjektem i nasciturus (tj. počaté, ale ještě nenarozené dítě za předpokladu, že se narodí živé). Nepřihlíží se ani ke státní příslušnosti osoby. Listina stanoví, že i cizinci požívají v České republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou příznána výslovně pouze státním občanům ČR (čl. 42 odst. 3 Listiny). Přestože tyto články jsou přímo použitelné (čl. 41 odst. 1 a contrario), jsou rozvedeny v dalších

právních předpisech. Nejdůležitějším z nich je občanský zákoník.

Občanský zákoník

Občanský zákoník se právem na ochranu osobnosti zabývá v § 11 až 16, které jsou obecnou soukromoprávní úpravou ochrany osobnosti. Najdeme zde vymezení všeobecného osobnostního práva fyzické osoby s demonstrativním výčtem jednotlivých osobnostních práv, jejich omezení a také prostředky občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby v případě neoprávněných zásahů způsobilých toto právo ohrozit nebo porušit.

Úvodní a zároveň klíčové ustanovení § 11 OZ stanoví: „Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevu osobní povahy“.

Právo na ochranu osobnosti občanský zákoník chápe jako jednotné právo fyzické osoby v jejím celku, neboli v její fyzické a morální jednotě. Tato jednota obsahuje neuzavřený okruh jednotlivých dílčích osobnostních práv, představující ochranu jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby, která jsou neoddělitelnou součástí její fyzické a psychické integrity. Právě ze skutečnosti, že toto ustanovení považuje právo na ochranu osobnosti za jednotné, je třeba hodnoty, které toto ustanovení § 11 OZ vyjmenovává, považovat pouze za příkladný výčet hodnot (např. právo na tělesnou integritu, právo na osobní svobodu, právo na čest, důstojnost a dobrou pověst osobní povahy, právo na osobní soukromí včetně intimní sféry). Takto jednotně chápané všeobecné osobnostní právo se v literatuře označuje jako monistické.⁸

Opakem monistického pojetí je tzv. pluralitní pojetí všeobecného osobnostního práva, podle kterého existuje soustava jednotlivých dílčích osobnostních práv v objektivním smyslu podle toho, kolik jednotlivých chráněných hodnot osobnosti fyzické osoby existuje.⁹

Funkcí práva na ochranu osobnosti je zajistit v občanskoprávní oblasti důslednou ochranu respektování osobnosti fyzické osoby a její integrity jako nutnou podmínku její důstojné existence i jejího celkového svobodného rozvoje. Do práva na ochranu osobnosti lze zasahovat

⁸Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. - Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde 2004, s. 17.

⁹Tamtéž, s. 59.

i uplatňováním svobody projevu, proto v této souvislosti nelze než souhlasit s výše uvedeným názorem Ústavního soudu ČR,¹⁰ podle kterého je třeba takové zásahy vždy posuzovat s ohledem na konkrétní případ.

Prostředky ochrany osobnosti podle občanského zákoníku

Občanský zákoník disponuje pro případ neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby poměrně širokým systémem občanskoprávních prostředků (majetkové i nemajetkové povahy), které mohou účinně přispět k potřebné nápravě majetkové i nemajetkové újmy.

Ochranu svého práva může fyzická osoba výjimečně uplatnit svépomocí (§ 6 OZ) nebo u orgánu státní správy (§ 5 OZ), nicméně tato ochrana se vzhledem k povaze všeobecného osobnostního práva nejeví příliš praktická. Dalším prostředkem ochrany je možnost domáhat se ochrany svého práva u nezávislého a nestranného soudu (§ 4 OZ, § 7 odst. 1 OSŘ). Toto právo je každému zaručeno v Listině (čl. 36 odst. 1), ale i v mezinárodních dokumentech (zejm. právo na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy), z čehož vyplývá, že soudy jsou v právním státě nejen oprávněny tuto ochranu poskytovat, ale i povinny tak činit (srov. obecný princip zákazu denegatio iustitiae).¹¹ Tato ochrana by měla být především účinná, resp. spravedlivá a rychlá, aby nejen postihla narušitele práv, ale zároveň působila preventivně vůči všem ostatním. Zvláště oddalováním poskytnutí ochrany se výrazně oslabuje účinnost soudní ochrany a ohrožuje právní jistota dotčených subjektů.

Základní úpravu obsahuje § 13 odst. 1 OZ: „Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.“

Novela OZ č. 87/1990 Sb. k 29. 3. 1990 významně rozšířila prostředky ochrany, když přiznala fyzické osobě také právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, a to v případech, kdy by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle § 13 odst. 1 OZ, protože byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti. Výši této náhrady určí soud

¹⁰viz poznámka č. 1 v této kapitole

¹¹Winterová, A. a kol.: Civilní procesní právo, 3. vydání, Linde 2004.

s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. V této souvislosti je třeba připomenout zásadu uplatňovanou v občanském právu procesním: „Iudex ne eat ultra petita partium“ - tzn. soud nesmí překročit návrhy stran. V praxi pak tato zásada znamená, že soud musí vycházet ze žaloby a nemůže přisoudit něco jiného nebo více než požaduje žalobce v žalobním petitu.

§ 15 OZ zachovává právo na ochranu osobnosti fyzické osoby i po její smrti. V takovém případě může právo na ochranu její osobnosti uplatňovat manžel nebo partner¹² a dětem, není-li jich, její rodiče.

V § 16 je zachována také možnost domáhat se náhrady škody: „Kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu.“ TiskZ doplňuje systém prostředků ochrany osobnosti fyzické osoby v OZ. S ohledem na výslovné ustanovení § 10 odst. 5 TiskZ je zásadně možné domáhat se ochrany jak podle TiskZ, tak podle OZ.

¹²Okruh subjektů, které se mohou domáhat ochrany osobnosti fyzické osoby bude s účinností od 1. 7. 2006 rozšířen zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, který v tomto směru novelizoval § 15 OZ.

Kapitola 2

Historický vývoj ochrany osobnosti fyzické osoby

2.1 Počátky úpravy všeobecného osobnostního práva v Evropě

První pokusy o ochranu osobnosti fyzických osob lze zaznamenat již v antickém Římě (např. filozofie o přirozených právech, postih urážky na cti, tzv. iniuria) a později v různých formách odčinění porušení dílčích osobnostních práv ve středověku. Výraznější snahy o úpravu ochrany základních lidských práv najdeme až 18. století, kdy se myšlenky ochrany lidských práv šířily v důsledku přirozenoprávních teorií (J. Locke, Ch. Montesquieu, J. J. Rousseau aj.), které se pak odrazily v kodifikacích soukromého práva, např. v rakouském Všeobecném občanském zákoníku z r. 1811, § 16 tohoto zákoníku stanovil: „Každý člověk má vrozená, již samým rozumem seznatelná práva“.

Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby nabývá stále více na svém významu v souvislosti s rozvojem kapitalismu v 19. století. V důsledku společenského vývoje, rozvoje vědy, techniky, hospodářství, později medicíny, používání hromadných sdělovacích prostředků a nových informačních technologií se rozšířily i možnosti zásahů do osobnostních práv.

2.2 Historické kořeny ochrany osobnosti ve vztahu k tisku

Rozšíření používání periodického tisku, jako historicky prvního skutečně hromadného sdělovacího prostředku, se stalo historickým mezníkem ve vývoji práva na ochranu osobnosti. Možnosti zásahů do cti, důstojnosti a soukromí fyzických osob, které periodický tisk přinesl, si vyžádalo nutnost zajištění účinné ochrany právům fyzických osob.

Historické počátky ochrany osobnosti fyzické osoby ve vztahu k tisku nalezneme ve Francii. Otázka práva odpovědi na článek v tisku, jakožto ztělesnění zásady „audiatur et altera pars“ (budiž slyšena i druhá strana), byla poprvé projednávána ve francouzském parlamentu v roce 1799, kdy s tímto návrhem vystoupil poslanec Dulaure. Jeho návrh obrany proti urážkám na cti spáchaných tiskem byl však tehdy zamítnut.

K uzákonění práva na odpověď došlo až v roce 1822, kdy se právo na odpověď (droit de réponse) stalo součástí francouzského tiskového zákona. Toto právo umožňovalo občanovi dotčenému článkem v tisku domáhat se uveřejnění odpovědi na tento článek. V šíři své odpovědi nebyl dotčený občan žádným způsobem omezován. Odpověď se mohla týkat skutkových tvrzení v článku obsažených i hodnotících soudů. Právní úprava ve Francii ovlivnila i vývoj práva v jiných zemích. Podobná právní úprava práva na odpověď byla postupně přijímána v právních rádech Belgie (1831), v některých švýcarských kantonech, Itálii (1848 a 1858), Egyptě (1881), Rumunsku (1862) a dalších zemích.

2.3 Ochrana osobnosti fyzické osoby na našem území do r. 1918

Na území Čech a Moravy platil Všeobecný občanský zákoník z roku 1811. Ten se ochrany osobnosti týkal v otázkách ochrany jména a ochrany před neoprávněnými zásahy ze strany třetích osob v rámci odpovědnosti za škodu. Na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platilo uherské obyčejové právo.

Na území Čech a Moravy byl původně francouzský institut práva na odpověď přijat v podobě opravy novinářské zprávy o skutečnostech (tzv. tiskové opravy). Stalo se tak zákonem ze dne 17. prosince 1862 č. 6/1863 ř. z. (rakouský TiskZ), novelizovaný v roce 1868 zákonem č.

142/1968 ř. z.

Podle § 19 tohoto zákona musela být na žádost úřadu nebo zúčastněné soukromé osoby přijata do periodického tiskopisu každá oprava skutečností tam sdělených. Tato oprava musela být provedena v „listu neb sešitu, který od učiněného požádání nejprve vyjde“, stejným způsobem jako opravovaný článek, jak co se týče místa, kde se má oprava vytisknout, tak i co se týče písma.

Subjektem ochrany byl úřad nebo soukromá osoba. Úřední opravy byly vytištěny zdarma, opravy soukromých osob také zdarma pokud „neobsahují více než dvojnásobně tolik, co obsahuje článek, proti němuž směřují“. O přijetí žádosti o opravu bylo na žádost vydáno potvrzení, od novely č. 142/1868 ř. z. zvláštní žádosti o potvrzení přijetí žádosti o opravu nebylo už třeba a potvrzení bylo vydáváno automaticky. Do uvedené novely také zákon dával zvláštní zmocnění státnímu zástupci: „Nechtěla-li by redakce opravy vytisknouti, učíň státní zástupce, aby se tak stalo; pak-li by se redakce dál zpěchovala, má státní zástupce právo, dle potřeby vydávání spisu periodického prostředkem úřadu bezpečnosti zastaviti dotud, pokud se povinnosti dosti neučiní.“ Za nevytištění opravy mohla být uložena pokuta za přestupek ve výši 20 až 200 zlatých. O žalobě na vytištění opravy musel soudce rozhodnout neprodleně, pokud možno ve 24 hodinách.

Na Slovensku a na území Podkarpatské Rusi platil uherský zák. čl. XIV z roku 1914 (tiskový zákon Uherské části Rakouska-Uherska), který problematiku tiskové opravy řešil v § 20 až 23. Tento zákon stanovil, že „úřady, nebo kdo jiný, o nichž v nějakém periodickém listě zjevně nebo zakrytě nepravdivé údaje, nebo pravdivé skutečnosti zkresleně byly sděleny, mohou žádati opravu zprávy v periodickém listě vyšlé“. Uherský zákon tedy narozdíl od rakouského omezoval možnost opravy na nepravdivé údaje nebo pravdivé skutečnosti sdělené zkresleně.

2.4 Ochrana osobnosti fyzické osoby v 1. Československé republice

Když dne 28. října 1918 vznikla samostatná Československá republika, jednou z prvních přijatých právních norem byl tzv. recepční zákon č. 11/1918 Sb. (o zřízení samostatného státu československého), který „...aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod

k novému státnímu životu...“, převzal právní předpisy do té doby platné na území bývalého Rakouska-Uherska. Tím zůstal na území Čech a Moravy platný Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, rakouský tiskový zákon č. 6/1863 ř. z., na území Slovenska a Podkarpatské Rusi zák. čl. XIV a původní uherské obyčejové občanské právo.

Ochranou základních lidských práv se zabývala Ústava 1. Československé republiky z roku 1920. V čl. 113 upravovala svobodu tisku a zásadně nedovolovala předběžnou cenzuru tisku, v podrobnější úpravě pak odkazovala na zákony.

Ke sjednocení právní úpravy tiskové opravy na území celého Československa došlo až s účinností od 23. 7. 1933, kdy byla ustanovení recipovaných zákonů o tiskové opravě nahrazena § 11 až 17 zákona 126/1933 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují tiskové zákony. Podle ustanovení § 11 odst. 1 této tiskové novely byl k žádosti o uveřejnění tiskové opravy legitimován ten, koho se dotýkala zpráva v periodickém tiskopise.

Předmětem tiskové opravy byl obsah periodického tiskopisu, ovšem jen ta jeho část, ve které se sdělují skutečnosti v takovém vztahu k určité osobě, aby bylo možné osobu považovati za zúčastněnou na obsahu sdělení. Opravovány mohly být pouze skutečnosti, nikoliv úsudky. Podle tehdejší právní nauky byly předmětem tiskové opravy také zprávy převzaté periodickým tiskem odjinud s udáním pramene (např. zprávy převzaté z jiného tisku) a inzeráty (placená sdělení, oznámení a doporučení).¹ Obtížnou otázkou bylo přípustění oprav satiry a karikatury, kde se názory rozcházel.

Oprava se musela omezit toliko na skutečnosti, které opravují nebo vyvracejí skutečnosti ve zprávě obsažené, mohlo se však omezit i na pouhé popření pravdivosti skutečností ve zprávě obsažených.

Zákon č. 126/1933 Sb. z. a n. upravoval tiskové opravy poměrně podrobně, a to včetně postupu soudu o žalobě na zveřejnění tiskové opravy. § 16 v odst. 1 stanovil dokonce možnost zvláštního postihu v případě, že tisková oprava nebude zveřejněna způsobem, jak soud uložil. Soud na návrh toho, kdo se tiskové opravy domáhal mohl nařídit, aby veškerá čísla periodického tiskopisu, která budou po uplynutí lhůty k uveřejnění vydána, byla státním

¹Doležilek, J: Předmět žaloby na tiskovou opravu, Právní rozhledy č.3/1996.

bezpečnostním úřadem prozatímně zabavena, dokud nebude státnímu bezpečnostnímu úřadu prokázáno, že oprava byla uveřejněna způsobem zákonem předepsaným.

§

2.5 Vývoj v Československu po 2. světové válce

Vývoj práva ve státech východní Evropy se po 2. světové válce ubíral jiným směrem než tomu bylo ve státech západní Evropy, které upravovaly ve svých právních řádech možnosti účinné ochrany základních lidských práv. Úroveň ochrany osobnosti fyzických osob byla u nás velmi oslabena.

V roce 1950 byl přijat zákon č. 184/1950 Sb., o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů, který s účinností od 28.12.1950 zrušil rakouský tiskový zákon č. 6/1863 ř. z., uherský zák. čl. XIV z roku 1914 a všechny zákony je měnící a doplňující, včetně tiskové novely č. 126/1933 Sb. z. a n.

Tento zákon institut tiskové opravy vůbec neupravil, pouze stanovil, že odpovědnost za obsah časopisu, kterou měl dosud odpovědný zástupce listu, přechází na šéfredaktora nebo osobu pověřenou vedením redakce (§ 7 cit. zák.). Přijetí občanského zákoníku v roce 1964, který poprvé zakotvil obecnou úpravu všeobecného osobnostního práva, znamenalo krok správným směrem, nicméně soudní praxe řešila zpravidla jen běžné urážky na cti, tiskové spory se vyskytovaly výjimečně, především proto, že politická situace vyvolávala u dotčených osob často obavy z možných následků.

Institut tiskové opravy se do našeho právního řádu vrátil až zákonem č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. V § 19 odst. 1 stanovil, že, byl-li v hromadném informačním prostředku uveřejněn nepravdivý nebo pravdu zkreslující údaj, který se dotýká cti občana nebo dobrého jména organizace, vědecké nebo kulturní instituce, anebo který se týká činnosti státního orgánu, může občan, organizace, instituce nebo státní orgán nejpozději do dvou měsíců po uveřejnění písemně žádat šéfredaktora o bezplatné uveřejnění opravy a navrhnout její znění.

Předmětem tiskové opravy tak byly nepravdivé nebo pravdu zkreslující údaje uveřejněné

v periodickém tisku, tedy skutečnosti vnějšího světa, které lze hodnotit jako nepravdy anebo skutečnosti, které sice jako nepravdy hodnotit nelze, ale které jsou podané tak, že vedou ke zkreslenému informování veřejnosti (např. vytržení údaje z kontextu a jeho zařazení do jiných souvislostí, zveřejnění jen části informace). Za předmět tiskové opravy nebyly považovány názory, posudky, hodnocení, kritiky a podobné informační útvary.

Přes nesporné výhody, které zákon č. 81/1966 Sb. přinesl, je však třeba podotknout, že nebyl v praxi příliš používán, o čemž svědčí chudá judikatura.

2.6 Změny po roce 1989

Možnosti širšího uplatnění práv na ochranu osobnosti se u nás objevily až po roce 1989, kdy se opět začala prosazovat ochrana základních lidských práv a svobod jako jedna z ústředních zásad demokratického právního státu. Uznání základních lidských práv a svobod, ale i změněné společenské podmínky si vyžádaly účinné zakotvení ochrany (nejen) všeobecného osobnostního práva. Rozvoj tržní ekonomiky, demokracie, uplatňování politických práv, zejména svobody projevu, znamenaly i rozšíření možností zásahů do hodnot chráněných všeobecným osobnostním právem.

Byla to především nová úprava tohoto práva na ústavní úrovni v Listině. Novela OZ č. 87/1990 Sb., která doplnila odst. 2 a 3 do § 13 OZ), přinesla možnost domáhat se peněžitého zadostiučinění, což se v praxi ukázalo efektivnější. Účinnější možnosti uplatňování práva na ochranu osobnosti před nezávislými a nestrannými soudy také výrazně přispěly k prosazování a respektování práva na ochranu osobnosti fyzických osob v běžném životě.

Kapitola 3

Ochrana osobnosti fyzické osoby podle současného tiskového zákona

3.1 Důvody pro přijetí nového zákona

S ohledem na změněnou společenskou situaci byly v roce 1990 učiněny nezbytné zásahy do zákona č. 81/1966 Sb. i do souvisejících předpisů. Tato novelizace se zaměřila především na změnu či zrušení těch ustanovení, která byla v přímém rozporu s ústavou, ústavními zákony nebo která se z důvodu společenských přeměn stala nepoužitelnými. Předpokládalo se, že v brzké době bude přijat zcela nový tiskový, resp. mediální zákon.

Před přijetím nového tiskového zákona se objevily názory, zda úprava ochrany osobnosti v tiskovém právu není nadbytečná, zda zcela nepostačuje obecná úprava v OZ, správněprávní a trestněprávní ochrana, judikatura soudů a prosazování etických zásad v tisku. Tyto úvahy nebyly vyslyšeny především proto, že za takových okolností by byla oslabena ochrana fyzických osob, což by bylo nežádoucí. Naopak je třeba slabší postavení fyzických osob ve vztahu k tiskovým médiím posílit.

Když byl v roce 1999 projednáván vládní návrh tiskového zákona, v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se rozpoutala diskuse o právu na odpověď, zda jej přijmout, pokud ano, tak v jaké podobě. Velmi problematickou byla zejména otázka, zda bude možné žádostí

o uveřejnění odpovědi napadnout i pravdivá tvrzení. Jde o velmi citlivou problematiku, neboť se jedná o hledání hranice mezi svobodou projevu a ochranou osobnosti.

3.2 Právo na odpověď fyzických osob

S ohledem na zaměření a rozsah práce je pojednáno pouze o právech fyzických osob ve vztahu k periodickému tisku.

3.2.1 Povaha a cíle odpovědi

Právo na odpověď představuje „kompromis“ mezi dvěma ústavně zaručenými hodnotami: svobodou projevu (v tomto případě svobodou tisku) a právem na ochranu osobnosti.

Právo na odpověď dává osobě, o níž bylo v periodickém tisku uveřejněno difamující tvrzení, možnost vylicít předmětnou záležitost vlastními slovy a bránit se tak proti uveřejněným sdělením. Jde o uplatnění právního principu audiatur et altera pars (tj. budiž slyšena i druhá strana).

Tím, že je tisk (resp. jeho vydavatel) nucen takovou odpověď uveřejnit, dochází k podstatnému zásahu do svobody projevu. Tento zásah je však v evropských zemích považován za odůvodněný a právo na odpověď je obecně uznávaným institutem ochrany práv osob, které byly uveřejněnými informacemi dotčeny.

Právo na odpověď úzce souvisí s úpravou ochrany osobnosti v § 11 an. OZ, přesto byla zařazena do TiskZ, který je převážně veřejnoprávní. Argumenty pro zařazení spočívaly především v tom, že právo na odpověď má podobný charakter jako současně navrhované právo na dodatečné sdělení, proto není vhodné upravovat je v různých předpisech. Jejich oddělení by vedlo k nesrozumitelnosti a nepřehlednosti právního řádu. Dalším důležitým argumentem je, že jde o instituty natolik specifické, že jejich zařazením do občanského zákoníku by tento ztrácel charakter obecného soukromoprávního předpisu. Konečně také nelze přehlížet věcnou souvislost mezi úpravou vlastní materie tiskového zákona (veřejnoprávní regulace) a její specifickou sankční částí. Navíc tyto tiskové prostředky ochrany osobnosti se mohou

v důsledku rozvoje vědy, techniky a hospodářství měnit, zatímco občanský zákoník by měl být stabilní.¹

3.2.2 Platná právní úprava

Právo na odpověď je upraveno v § 10 odst. 1 TiskZ, který stanoví: „Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.“

§ 10 odst. 2 pak obsahuje upřesnění: „Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 uvádí na pravou míru nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení, a je-li napadána jen jeho část, pak této části; z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí.“

Za skutková tvrzení je třeba pokládat vyjádření o skutkové podstatě nebo postupu, která se vyznačují objektivním vztahem mezi projevem a realitou.² Jejich pravdivost, úplnost a přesnost lze tedy prověřit dokazováním. Právo na odpověď nelze uplatnit vůči hodnotícím posudkům (míněním, hodnocením, posudkům a kritice jevů a osob), které mají subjektivní povahu, tj. vyjadřují jen názor jejich autora, i kdyby se opíraly o nepravdivé skutkové předpoklady. Nelze na ně použít hledisek pravdivosti a objektivní správnosti. Takový úsudek není možné učinit předmětem dokazování. Také Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře zdůrazňuje nutnost pečlivého odlišování fakt, jejichž pravdivost lze prokázat, a hodnotících soudů, jejichž správnost prokázat nelze.³ Rozšíření práva na odpověď i na hodnotící úsudky by mohlo vést k neúnosnému omezení vlastního tiskového zpravodajství ve prospěch odpovědí dotčených osob, což by pak mohlo ochromit informační a kontrolní úlohu periodického tisku. Ve svých konečných důsledcích by to pak znamenalo nepřiměřené

¹ Příspěvek prof. JUDr. Jiřího Švestky, DrSc. přednesený na semináři „Právo na odpověď - omezení nebo rozšíření tiskové svobody“ zorganizovaný v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v souvislosti s projednáváním vládního návrhu tiskového zákona.

² Rahim, M. Německé tiskové právo - stručný přehled institutu odpovědi. Právní rozhledy, č. 6/1999.

³ Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku ve věci Lingens proti Rakousku 9815/82 ze dne 8. 7. 1986, Dalban proti Rumunsku 28114/95 ze dne 28. 9. 1999.

omezení svobody projevu. Dotčená osoba však není zcela bez ochrany proti nekorektním hodnocením a nepřipustným kritikám, stále jí zůstává zachována možnost se proti těmto zásahům bránit prostředky na ochranu osobnosti podle § 11 až 16 OZ. TiskZ tuto skutečnost zdůrazňuje výslovně v § 10 odst. 5.

V praxi může být v některých případech problematické určit jasnou hranici mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími úsudky, zejména v případech, kde sdělení v tisku obsahuje obojí a kde pouze jejich vzájemné spojení dává smysl. V těchto případech je třeba obsah sdělení zvláště pečlivě posuzovat, neboť odpověď dotčené osoby je přípustná pouze ve vztahu ke skutkovým sdělením. Přestože dikce § 10 odst. 1 TiskZ působí na první pohled dojmem, že právo na uveřejnění odpovědi se vztahuje na jakákoli skutková tvrzení, tedy i pravdivá, úplná a nijak pravdu nezkreslující, ze znění § 10 odst. 2 TiskZ je zřejmé, že právo na uveřejnění odpovědi je možné uplatnit pouze ve vztahu k tvrzením, která jsou nepravdivá, neúplná či jinak pravdu zkreslující. Argumentace slovy: „Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 (tj. tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby) uvádí na pravou míru (tj. tvrzení dle odstavce 1 je nepravdivé) nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje“.

Tvrzení, které „jinak pravdu zkresluje“, znamená zejména vytržení pravdivého údaje z kontextu, v němž se v původní informaci nacházel, a jejího zasazení do souvislostí modifikujících jeho informační hodnotu. Následkem je jiné vyznění údaje, než které by odpovídalo jeho původnímu smyslu.

Fyzickou osobou, jako subjektem oprávněným domáhat se uveřejnění odpovědi, se rozumí každý člověk od narození až do smrti nezávisle na věku, rozumové a volní vyspělosti a duševním zdraví, bez ohledu na to, zda má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo jen zčásti anebo je jí zbaven. Pod pojmem fyzická osoba je třeba dále rozumět i tzv. nascitura. I té totiž české právo přiznává právní subjektivitu (§ 7 odst. 1 věta druhá OZ), pokud to není pojmově vyloučeno.

Nepřihlíží se ke státnímu občanství ani místu pobytu. Po smrti fyzické osoby přísluší právo na uveřejnění odpovědi jejímu manželu a dětem (vč. osvojenčů), a to každému z nich nezávisle

na stanovisku ostatních pozůstalých z této skupiny.⁴ Není-li manžela nebo dětí, přísluší toto právo rodičům fyzické osoby (vč. osvojitelů), rovněž každému z nich samostatně. Toto právo náleží uvedeným osobám jak v případě, že k uveřejnění předmětného sdělení v tisku došlo ještě za života fyzické osoby, avšak ta již neuplatnila právo na uveřejnění odpovědi, tak v případě, že k uveřejnění sdělení došlo až po její smrti. Toto právo přísluší pozůstalým nezávisle na tom, zda jsou současně dědici fyzické osoby či nikoli. Není-li žádné z těchto osob, nenáleží právo na uveřejnění odpovědi nikomu.

Podmínkou vzniku práva na odpověď je okolnost, že skutkové tvrzení se týká určité fyzické osoby. K tomuto „určení“ může dojít různými způsoby. Buď je to označení osoby jménem a příjmením nebo totožnost fyzické osoby vyplývá z obsahu sdělení, z jeho kontextu, popřípadě i ve spojení s informacemi, jejichž publikace tomuto sdělení předcházela. Proto také označení fyzické osoby iniciálami může postačovat k tomu, aby se takto označená osoba mohla úspěšně domáhat práva na odpověď. Na druhé straně právo na odpověď nevzniká osobě, která je příslušníkem určité skupiny (sociální, profesní apod.) nebo sdružení, týká-li se skutkové tvrzení uveřejněné v periodickém tisku celé této skupiny a nikoliv konkrétní fyzické osoby, která se do ní zařazuje.

Subjektem povinným odpověď uveřejnit je vydavatel periodického tisku. Vydavatele vymezuje § 3 písm. b) TiskZ jako fyzickou nebo právnickou osobu, která vydává periodický tisk. Za „vydávání periodického tisku“ je vymezen v § 3 písm. c) TiskZ označena činnost, při které vydavatel na svůj účet a na svou odpovědnost zajišťuje obsah periodického tisku, jeho vydání (tj. vytištění) a veřejné šíření.

Periodickým tiskem se rozumí noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát

⁴Ustanovení podobného znění v § 15 OZ bude s účinností od 1. 7. 2006 novelizováno zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a změně některých souvisejících zákonů. V § 15 OZ bylo tímto zákonem přiznáno právo domáhat se ochrany osobnosti zemřelé fyzické osoby vedle jejího manžela a dětí také partnerovi. Jedná se o práva obdobného charakteru, pro tyto závěry svědčí i skutečnost, že obecná část důvodové zprávy k TiskZ výslovně odkazuje na shodnou úpravu okruhu oprávněných osob v OZ. Vzhledem k tomu, že uvedený zákon doplnil vedle OZ i řadu dalších zákonů, ve kterých nově i partnerovi přiznává v zásadě stejná práva jako manželovi, lze se důvodně domnívat, že TiskZ nebyl novelizován pouze z důvodu opominutí zákonodárce.

v kalendářním roce [§ 3 písm. a) TiskZ]. Musí jít o periodický tisk vydávaný na území České republiky nebo periodický tisk vydávaný v cizině, který je na území České republiky šířen. Šířením periodického tisku je ve smyslu § 2 odst. 1 TiskZ míněno veřejné šíření tohoto tisku, tj. zpřístupnění předem individuálně neurčenému okruhu osob nebo i osob takto určených, pokud překračují okruh členů rodiny vydavatele, který je fyzickou osobou, a s ním spjatého okruhu osobních přátel - § 3 písm. f) TiskZ.

Právo na odpověď nelze uplatnit vůči sdělením uveřejněným ve Sbírce zákonů, věstnících a úředních tiskovinách vydávaných na základě zvláštního právního předpisu (např. Věstník Úřadu průmyslového vlastnictví podle zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů). Podle § 2 odst. 2 TiskZ tyto nelze považovat za periodický tisk podle TiskZ.⁵

Právo na ochranu cti patří mezi významná osobnostní práva, kromě práva užívání (pozitivní složka) znamená právo subjektu bránit se proti neoprávněným zásahům do své cti (negativní složka). Pojem cti fyzické osoby ve smyslu § 10 odst. 1 TiskZ odpovídá pojmu cti ve smyslu § 11 OZ. Je třeba jím rozumět čest konkrétní fyzické osoby jako výraz úcty, uznání a ocenění (vážnosti), které tato osoba požívá pro své postoje a chování u ostatních členů společnosti. Čest není vrozenou vlastností fyzické osoby, ale jedná se o vlastnost nabytou za života fyzické osoby v závislosti na jejím věku a společenských vztazích, do kterých vstupuje. Proto se například bude značně odlišovat čest malého dítěte od cti dospělého, podobně některé osoby mohou požívat cti v určitých odborných kruzích svými pracovními výsledky (např. lékařská čest, novinářská čest).

Pod pojem důstojnost fyzické osoby je třeba rozumět přirozené důstojenství člověka, které se nezískává věkem, společenským postavením, hodností, tituly apod. V důstojnosti jsou si všichni rovni. Důstojnost fyzické osoby je spojena již s její pouhou existencí. V některých případech se čest a důstojnost spolu překrývají, proto se určité skutkové tvrzení může dotknout jak cti tak důstojnosti fyzické osoby. TiskZ chápe pojem lidské důstojnosti stejně jako čl. 10 Listiny a § 11 a § 13 odst. 2 OZ (přestože se uvádí jen „důstojnost“). Naproti tomu lidská důstojnost podle § 241 až 246 trestního zákona je chápána velmi úzce, lze ji podřadit pod čl.

⁵Srov. též Sokol, T. Tisk a právo, Orac, 2001, s. 23.

10 odst. 1 Listiny, ale tvoří jen dílčí složku. V lidské důstojnosti jsou si, ve smyslu čl. 1 Listiny, všichni lidé rovni („Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech“). Tato důstojnost je nezávislá na důstojenství získaném společenským postavením, hodnostmi, tituly, to už by byl opět posun k pojmu cti. Jde o ochranu před zacházením snižujícím důstojnost člověka, resp. vůbec před uváděním do stavu nedůstojného člověka (srov. čl. 7 odst. 2 Listiny: „Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“)

Soukromí fyzické osoby představuje sféru skutečností týkajících se soukromého života fyzické osoby, o jejíchž zpřístupnění je tato osoba oprávněna sama rozhodovat (pozitivní složka), a zároveň právo bránit se proti neoprávněným zásahům do tohoto práva ze strany jiných osob (negativní složka). Toto právo je chráněno na různých místech právního řádu ČR. Jeho ochranou se v první řadě zabývá Listina v čl. 7, který hovoří obecně o nedotknutelnosti soukromí osoby, v čl. 10 odst. 2 pak speciálně o ochraně před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, v čl. 10 odst. 3 se zaměřuje ještě úžeji na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním či jiným zneužitím údajů o fyzické osobě. Ustanovení o ochraně soukromí fyzické osoby dále obsahuje občanský zákoník v § 11, který hovoří o soukromí fyzické osoby, jako jedné ze složek všeobecného osobnostního práva.

Funkcí práva na osobní soukromí je zajistit pro fyzickou osobu nerušenost soukromé sféry, v níž by mohla všestranně rozvíjet svou osobnost, což je důležitým předpokladem rozvoje a prosperity společnosti jako celku. V některých případech může k zásahu do práva na osobní soukromí dojít i v souvislosti se zásahem do jiného dílčího osobnostního práva (zejm. do práva na jméno, podobu, projevy osobní povahy, práva na tělesnou integritu). Z tohoto důvodu má toto právo povahu širšího práva a do jisté míry i základního.

Zásah do práva na osobní soukromí bude často spočívat v neoprávněném získávání vědomostí o skutečnostech soukromého života fyzické osoby. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva sem patří např. odposlouchávání telefonu, čtení korespondence, sledování (špehování) fyzické osoby. Od těchto případů je třeba ale odlišovat ty zásahy, které jsou v demokratické společnosti odůvodněné k zajištění veřejných zájmů (např. odposlouchávání, sledování nebo výměna zásilky v rámci podmínek TRŘ).

Pro zodpovězení otázky, zda se určité skutkové tvrzení dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí

určité fyzické osoby, je třeba ke konkrétnímu případu přistupovat z objektivního hlediska. Je tedy třeba zkoumat objektivní způsobilost skutkového tvrzení dotknout se uvedených hodnot a atributů spojených s fyzickými osobami tak, že jim tím může být způsobena újma. Této objektivní způsobilosti je dosaženo tehdy, jestliže by uveřejnění nepravdivého, neúplného nebo pravdu zkreslujícího skutkového tvrzení pocítovala jako újmu na cti, důstojnosti nebo soukromí zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě dotčené osoby.

Subjektivní pocit dotčenosti fyzické osoby na svých právech není z hlediska podmínek vzniku práva na odpověď významný. Pro účely posouzení otázky zásahu do práv lze vycházet ze stanoviska týkajícího se ochrany osobnosti fyzické osoby podle OZ: „Základní hmotněprávní podmínkou pro vznik sankcí za neoprávněné zásahy, které se dotýkají jednotlivých konkrétních hodnot osobnosti fyzické osoby (§ 13 OZ), proto vždy zůstává objektivní způsobilost těchto neoprávněných zásahů narušit integritu osobnosti fyzické osoby jako celek. Naplnění této základní hmotněprávní podmínky pro vznik sankcí podle § 13 OZ vyplývá u některých hodnot osobnosti fyzické osoby již přímo z jejich povahy (např. osobního soukromí), u jiných hodnot osobnosti fyzické osoby (konkrétně zejména u občanské cti, důstojnosti a dobré pověsti) závisí na různých okolnostech a celkové povaze jednotlivého konkrétního případu.“⁶

Není potřeba prokazovat zavinění, k zásahu do práv může dojít i mimovolně, nedopatřením. Srov. např. případ z roku 1959 z Norska. Časopis „Aktuel“ pořídil v rámci reportáže průmyslového závodu ve Frederikstatu fotografi jednoho ze zaměstnaných dělníků, kterou později přenechal týdeníku „Allers“, ten ji ale nešťastnou záměnou použil k ilustraci pro článek o alkoholismu, přičemž u fotografie bylo dokonce ještě výslovně uvedeno, že zobrazuje jednu z obětí alkoholismu, u které už není naděje na záchranu.⁷

⁶Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 3. přepracované a doplněné vydání, Linde 1996, s. 54 a 55.

⁷Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Linde 2004, s. 311, jež cituje Andenaes, J. Der Frieden des Privatlebens. UFITA 30/1960, s. 41.

3.2.3 Obsah odpovědi

Obsah odpovědi vymezuje § 10 odst. 2 TiskZ: „Odpověď se musí omezit pouze na skutkové tvrzení, kterým se tvrzení podle odstavce 1 (tj. skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby a zároveň bylo obsahem sdělení uveřejněném v periodickém tisku) uvádí na pravou míru nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje.“

Odpověď se musí omezit pouze na skutková tvrzení, nemůže obsahovat hodnotící úsudky a názory dotčené osoby. Skutkové tvrzení musí věcně navazovat na napadené sdělení a musí s ním obsahově souviset.

Odpověď nesmí obsahovat nepravdivé údaje, což lze dovodit z požadavku, že odpovědi se nepravdivá, neúplná nebo pravdu zkreslující tvrzení uvádí na pravou míru, doplňují se nebo se zpřesňují. V zájmu srozumitelnosti, zamezení zkreslení nebo i překroucení je vhodné, aby dotčená osoba v úvodu odpovědi stručně a co nejpřesněji zopakovala napadené tvrzení a to poté uvedla na pravou míru, doplnila či zpřesnila.

Podle ustanovení § 10 odst 2 věta druhá TiskZ musí být odpověď přiměřená rozsahu napadeného sdělení, popř. jeho části. Tento zákonný požadavek neznamená, že odpověď musí mít stejný rozsah jako napadené sdělení. Zejména v případech, kdy odpověď doplňuje nebo zpřesňuje neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení, lze očekávat i rozsáhlejší odpověď, protože tato odpověď bude obsahovat i údaje, které v původní sdělení neuvádělo. Odpověď je proto přiměřená vždy jen v takovém rozsahu, který je dostačující k tomu, aby účinek nesprávných skutkových tvrzení uveřejněných v periodickém tisku byl odčiněn, tj., aby každému běžnému čtenáři tisku muselo být z obsahu odpovědi jasné, že tvrzení, k nimž se odpověď vztahuje, jsou nepravdivá, neúplná nebo jinak zkreslená.⁸

Na druhé straně je rovněž přípustné, aby se dotčená osoba žádající uveřejnění odpovědi omezila na pouhé popření skutkových tvrzení obsažených v napadeném sdělení.

⁸Doležilek, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona, Právní rozhledy č. 10/2000, s. 435.

3.2.4 Podmínky pro uplatnění práva na uveřejnění odpovědi

Podle § 10 TiskZ je vydavatel povinen na žádost osoby, o které bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující nepravdivé, neúplné nebo pravdu zkreslující tvrzení, jež se dotýká její cti, důstojnosti nebo soukromí, uveřejnit odpověď. Podmínky pro uplatnění práva na uveřejnění odpovědi upravuje § 12 TiskZ.

Osoba, která se chce domáhat práva na uveřejnění odpovědi, musí toto právo uplatnit u vydavatele písemnou žádostí, z níž musí být zřejmé, v čem se skutkové tvrzení, obsažené v uveřejněném sdělení, dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby. Součástí žádosti musí být také návrh znění odpovědi.

Aby mohlo být právo uplatněno, je třeba žádost o uveřejnění odpovědi vydavateli doručit nejpozději do 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení v periodickém tisku, jinak právo na odpověď zaniká. Jde o hmotněprávní prekluzivní lhůtu, to znamená, že k úspěšnému uplatnění práva je třeba už v rámci běhu této lhůty žádost vydavateli doručit (nestačí tedy poslední den podat dopis se žádostí osobě pověřené k doručení, s tím že doručeno bude později). Prekluzivní charakter lhůty způsobí zánik práva pokud nebude ve lhůtě uplatněno, tj. zaniklé právo po uplynutí lhůty neexistuje ani jako naturální. Vzhledem k tomu, že TiskZ neobsahuje zvláštní ustanovení o počítání této lhůty, je třeba vycházet z obecných ustanovení o počítání času v § 122 OZ. Lhůta tedy začne běžet dnem následujícím po dni, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení. Případně-li její konec na sobotu, neděli nebo svátek, posune se její konec na nejbližší následující pracovní den.

3.2.5 Povinnosti vydavatele

Vydavatel je povinen odpověď uveřejnit ve stejném periodickém tisku, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení. Pokud to ovšem není možné, je vydavatel povinen na své náklady zajistit uveřejnění odpovědi (za podmínek stanovených tímto zákonem) v periodickém tisku, na němž se dohodne s osobou, která o uveřejnění žádá. Předmětem této dohody musí být též místo a forma uveřejnění odpovědi.

Odpověď musí být uveřejněna takovým způsobem, aby nové sdělení bylo umístěním a for-

mou rovnocenné a rozsahem přiměřené napadenému sdělení, je-li napadena pouze jeho část, této jeho části. Za rovnocenné umístění je třeba považovat umístění odpovědi ve stejné části listu (z věcného hlediska), není zpravidla třeba trvat za všech okolností na uveřejnění na stejné straně. Smyslem tohoto ustanovení je, aby odpověď oslovila stejný okruh čtenářů jako napadené sdělení. V případech, kdy bylo napadené sdělení uveřejněno na první-titulní straně periodického tisku, bude třeba uveřejnit odpověď rovněž na této straně. Na první straně se obvykle uvádí nejvýznamnější informace ze všech oblastí společenského života. Lze důvodně očekávat, že sdělení zde uvedená osloví nejširší okruh čtenářů, proto je v zájmu účinné ochrany osobnosti dotčené fyzické osoby také nutné, aby v tomto případě byla odpověď uveřejněna právě zde. Rovnocennost formy je třeba chápat jako stejný optický vzhled uveřejněné odpovědi jako byl u sdělení, především z hlediska velikosti, typu a barvy písma. Odpověď musí být uveřejněna s výslovným označením odpověď, na vlastní náklady, v témže jazyce, v jakém bylo uveřejněno napadené sdělení a s uvedením jména a příjmení osoby, která žádá o uveřejnění odpovědi.

Vydavatel je povinen odpověď uveřejnit do 8 dnů ode dne doručení žádosti o její uveřejnění. Pokud není možné uveřejnit odpověď v této lhůtě, je vydavatel povinen tak učinit v nejbližším následujícím vydání stejného periodického tisku. O tomto postupu musí vydavatel žadatele písemně informovat do 8 dnů ode dne doručení žádosti. V této informaci musí vydavatel označit vydání periodického tisku, v němž dojde k uveřejnění odpovědi.

3.2.6 Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď

TiskZ v některých případech dává vydavateli možnost odmítnout uveřejnění odpovědi. Jde o následující případy:

1. Uveřejněním navrženého textu by byl spáchán trestný čin nebo správní delikt. Podle literatury⁹ jde co do obsahu o problematiku ustanovení. Nepůjde totiž jen o formální odmítnutí s tím, že bude postačovat, aby důvody odmítnutí odpovídaly určité skutkové

⁹Chaloupková, H, Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související, komentář. 1.vydání, C.H.Beck, 2001, s. 51.

podstatě trestného činu nebo správního deliktu. Vydavatel, který z tohoto důvodu odmítl uveřejnit odpověď, nemusí být u soudu úspěšný, protože soud může tyto skutečnosti posoudit odlišně.

2. Uveřejnění navrženého textu by bylo v rozporu s dobrými mravy. Na „rozpor s dobrými mravy“ je odkazováno na různých místech právního řádu (např. § 3 odst. 1, § 39 OZ, § 96 odst. 2 ZoR aj.). Pojem dobrých mravů není legálně definován, vymezuje jej judikatura: „Dobrymi mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.“¹⁰
3. Napadené sdělení, popř. jeho napadená část, je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací a jako takové bylo označeno nebo prezentováno. Jedná se o sdělení třetí osoby, které tato osoba výslovně nebo jednáním nevzbuzujícím pochybnosti (např. veřejný projev), určila ke zveřejnění. Jde také např. o dopisy čtenářů určené k uveřejnění, uveřejněnou odpověď, která obsahuje skutkové tvrzení dotýkající se cti, důstojnosti nebo soukromí jiné fyzické osoby. V periodickém tisku pak musí být takové sdělení třetí osoby uvedeno, tak aby byl z něho takovýto charakter patrný, zejm. označení uvozovkami.

Tato výjimka ovšem vydavatele periodického tisku nezabavuje odpovědnosti za zásah do osobnostních práv fyzické osoby podle § 11 až 16 OZ, k němuž došlo uveřejněním citace třetí osoby.¹¹ Vydavatel periodického tisku totiž podle § 4 TiskZ odpovídá za jeho obsah. Této odpovědnosti se nemůže zprostit poukazem na to, že autorem difamujících výroků je osoba od vydavatele odlišná. Vydavatel musí proto zvážit, zda by uveřejněním údajů o fyzické osobě nedošlo k zásahu do jejich zákonem chráněných práv. „Jestliže někdo uvede redaktoru periodického tisku difamující údaj o jiné osobě a tisk tento údaj zveřejní, nelze úspěšně tvrdit, že za tento zásah do práv fyzické nebo právnické osoby nese odpovědnost jen autor výroku a nikoliv vydavatel periodického tisku, který

¹⁰Rozsudek NS ČR ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96.

¹¹Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M. Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C. H. Beck, 2004, s. 97.

svůj odstup od difamujícího výroku případně při jeho publikaci náležitě vyjádřil (např. použitím přímé řeči autora výroku).¹² Vydavatel proto není zbaven ani odpovědnosti za obsah odpovědi v tom smyslu, že odpovídá za zásah do osobnostních práv jiných osob, ke kterému by došlo uveřejněním odpovědi. K tomu může dojít např. tehdy, pokud by uveřejněná odpověď obsahovala nepravdivá tvrzení týkající se třetích osob, která by byla objektivně způsobilá přivodit jiným osobám újmu na právech chráněných v § 11 až 16 OZ. Vydavatel není v tomto případě povinen odpověď uveřejnit už proto, že požadovaná odpověď obsahuje nepravdivé údaje (srov. výše požadavky na obsah odpovědi).

4. Napadené sdělení bylo uveřejněno na základě prokazatelného předchozího souhlasu osoby, žádající o uveřejnění odpovědi. Toto ustanovení znemožňuje uplatnění práva osobou, která souhlasila s uveřejněním určitých údajů o ní. Z výrazu „prokazatelný“ nelze bez dalšího vyvozovat požadavek na zvláštní formu souhlasu. Existence souhlasu by se prokazovala v soudním řízení, proto ani konkludentní forma souhlasu není vyloučena, bude-li existence takového souhlasu prokázána.
5. Kromě výše uvedených výjimek výslovně uvedených v TiskZ v § 15, lze z dalších ustanovení zákona dovozovat další „výjimky“. Jedná se o případy, kdy nejsou splněny podmínky pro uveřejnění odpovědi:
 - (a) nesplnění podmínek § 10 odst. 1 TiskZ (jde o základní předpoklady, za kterých lze vůbec uveřejnění odpovědi požadovat, srov. výše),
 - (b) osoba, která se domáhá uveřejnění odpovědi po smrti dotčené fyzické osoby, není osobou oprávněnou podle § 10 odst. 4 TiskZ (nejde o manžela, dítě nebo rodiče, příp. jde sice o rodiče, ale k právu na odpověď jsou oprávněni manžel a/nebo děti, argumentace slovy „není-li jich“),
 - (c) obsah odpovědi neodpovídá požadavkům § 10 odst. 2 TiskZ (srov. požadavky pouze skutkových tvrzení v obsahu, přiměřenost rozsahu aj.),
 - (d) žádost o uveřejnění odpovědi nemá náležitosti stanovené v § 12 odst. 1 a 2 (písemná

¹²Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 7. 1997 sp. zn. 23 C 102/96.

forma žádosti, uvedení, čím se napadené tvrzení dotýká cti, důstojnosti, soukromí atd.),

(e) žádost byla vydavatelům doručena po uplynutí třicetidenní lhůty uvedené v § 12 odst. 3 TZ, čímž právo domáhat se uveřejnění odpovědi zaniklo.

6. Možnost uveřejnění odpovědi se nevztahuje na sdělení, jež jsou součástí reklamy a inzerce uveřejněné v periodickém tisku, s výjimkou reklamy a inzerce vydavatele. Vydavatel periodického tisku neodpovídá podle TiskZ (§ 5 TiskZ), odpovědnost vydavatele podle zvláštního právního předpisu ale zůstává nedotčena.¹³ Důvodem je této výjimky je skutečnost, že vydavatele není možné činit odpovědným za pravdivost údajů v uveřejněné reklamě obsažených, neboť není v jeho možnostech kontrolovat obsah uveřejňované reklamy z hlediska pravdivosti údajů o hodnotě či kvalitě propagovaných výrobků či služeb, protože se často jedná o vysoce odborné údaje a reklama navíc pracuje s určitou mírou nadsázky.¹⁴

7. Podle § 10 odst. 3 TiskZ dále vydavatel není povinen uveřejnit další odpověď na odpověď osobě, na jejíž žádost byla vydavatelem již odpověď ke stejnému napadanému sdělení uveřejněna. Dotčené osobě zůstává zachováno právo na uveřejnění odpovědi ve vztahu k nepravdivým, neúplným nebo pravdu zkreslujícím skutkovým tvrzením obsaženým v komentáři nebo poznámce k uveřejněné odpovědi.

3.3 Právo fyzické osoby na dodatečné sdělení

3.3.1 Podstata, cíle, obsah

Institut práva na dodatečné sdělení vychází ze zásady presumpce neviny. Tato zásada je na ústavní úrovni formulována v čl. 40 odst. 2 Listiny, dále pak tuto zásadu zdůrazňuje také TRŘ v § 2 odst. 2. („Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena,

¹³Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, § 44 až 54 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴Z připravovaných právních předpisů, Právní rozhledy č. 12/1995, s. 511.

nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“) i PřesZ v § 73 odst. 1 druhá věta („Na takového občana (tj. obviněného z přestupku - pozn. A.D.) se hledí, jako by byl nevinný, pokud jeho vina nebyla vyslovena pravomocným rozhodnutím.“). Možností domáhat se na vydavateli periodického tisku, který uveřejnil sdělení o zahájení trestního nebo správního řízení nebo řízení ve věcech přestupků, uveřejnění také výsledku tohoto řízení. Institut dodatečného sdělení posiluje ochranu práv dotčených fyzických osob. Lze předpokládat, že uveřejnění se bude dotčená osoba dožadovat zejména v případech zproštění obžaloby, resp. zastavení řízení o přestupcích apod.

TiskZ upravuje dodatečné sdělení v § 11. Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě, anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedených proti fyzické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, a toto řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění informace o konečném výsledku řízení jako dodatečného sdělení. (Řízení ve věcech přestupků a řízení ve věcech správních deliktů je dále uvedeno pod společným názvem „správní řízení“.) Vydavatel je povinen na žádost této osoby informaci o pravomocném rozhodnutí jako dodatečné sdělení uveřejnit. I v tomto případě platí, že ustanovení o ochraně osobnosti fyzické osoby podle § 11 an. OZ nejsou institutem práva odpovědi dotčena.

3.3.2 Podmínky vzniku práva na dodatečné sdělení

Oprávněným subjektem z práva na uveřejnění dodatečného sdělení je osoba, kterou lze z uveřejněného sdělení o trestním nebo správním řízení proti ní ztotožnit. Tato podmínka je splněna především, když je fyzická osoba ve sdělení výslovně jmenovaná jménem a příjmením, ale spadají sem také případy, kdy fyzická osoba sice nebyla ve sdělení výslovně jmenovaná, ale její totožnost vyplývá z obsahu sdělení, popřípadě i ve spojení s dalšími informacemi, jejichž publikace tomuto sdělení předcházela.

Po smrti fyzické osoby přísluší právo na uveřejnění dodatečného sdělení jejímu manželu a dětem, není-li jich, jejím rodičům. Není-li žádné z těchto osob, nenáleží toto právo nikomu.

Zde platí obdobně to, co bylo výše uvedeno v souvislosti možností těchto osob uplatnit právo na odpověď.

Povinným subjektem je vydavatel periodického tisku, k tomu rovněž srov. výklad u práva odpovědi.

3.3.3 Obsah dodatečného sdělení

Obsah dodatečného sdělení se omezuje pouze na informaci o tom, jaký byl obsah rozhodnutí, jímž bylo trestní nebo správní řízení vedené proti fyzické osobě pravomocně skončeno. Dotčená osoba nemá právo požadovat, aby v dodatečném sdělení byly uveřejněny jakékoli další údaje či doplňující informace nebo její komentář k původnímu sdělení. Dodatečným sdělením se nelze bránit zásahům do osobnostních práv dotčeného, ke kterým došlo v souvislosti s informací o trestním nebo správním řízení, spočívajících např. v nepřípustné kritice či nepravdivých údajích. Proti těmto zásahům se může dotčená osoba bránit jinými prostředky podle okolností, zejm. právem na uveřejnění odpovědi nebo ochranou podle § 11 an. OZ.

3.3.4 Podmínky pro uplatnění práva na dodatečné sdělení

Právo na dodatečné sdělení musí oprávněná osoba uplatnit písemnou žádostí. Tuto žádost musí vydavateli doručit nejpozději do 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým bylo pravomocně skončeno řízení, jehož se dodatečné sdělení týká. Tato žádost musí obsahovat i návrh znění dodatečného sdělení. Po uplynutí uvedené lhůty právo na uveřejnění dodatečného sdělení zaniká. Obdobně se postupuje, bylo-li rozhodnutí pravomocně zrušeno.

O počítání 30 denní lhůty a zániku práva po jejím uplynutí platí totéž jako u práva na uveřejnění odpovědi.

3.3.5 Povinnosti vydavatele

Vydavatel je povinen dodatečné sdělení uveřejnit ve stejném periodickém tisku, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení. Dodatečné sdělení musí být uveřejněno takovým způsobem,

aby nové sdělení bylo umístěním a formou rovnocenné a rozsahem přiměřené napadenému sdělení, je-li napadena pouze část, pak této jeho části [§ 13 písm. a) TiskZ].

Dodatečné sdělení musí být výslovně označeno jako „dodatečné sdělení“ [§ 13 písm. b) TiskZ].

Vydavatel dodatečné sdělení uveřejní na vlastní náklady, v témže jazyce jako napadené sdělení a s uvedením jména a příjmení osoby, která o uveřejnění dodatečného sdělení žádá [§ 13 písm. c) až e) TiskZ].

Vydavatel je povinen dodatečné sdělení uveřejnit ve lhůtě 8 dnů ode dne doručení žádosti o uveřejnění dodatečného sdělení. Pokud to není možné, vydavatel tak musí učinit v nejbližším následujícím vydání stejného periodického tisku. O tomto postupu je povinen do 8 dnů informovat osobu, která podala žádost, a v této informaci označit vydání periodického tisku, v němž k uveřejnění dodatečného sdělení dojde.

V případě, že není možné uveřejnit dodatečné sdělení ve stejném periodickém tisku, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení, je vydavatel povinen na vlastní náklady zajistit uveřejnění dodatečného sdělení za podmínek stanovených v TiskZ v periodickém tisku, na němž s dohodne s osobou, která žádá o uveřejnění dodatečného sdělení. Předmětem takové dohody musí být také místo a forma uveřejnění dodatečného sdělení.

3.3.6 Výjimky z povinnosti uveřejnit dodatečné sdělení

TiskZ stanoví, za jakých okolností právo na uveřejnění dodatečného sdělení nevznikne. Tyto případy se v mnohém shodují s výjimkami z práva na uveřejnění odpovědi. Pro dále uvedené ad 1 až 3 platí obdobně to, co bylo uvedeno u práva na uveřejnění odpovědi. Vydavatel nemá povinnost uveřejnit navržený text dodatečného sdělení za těchto okolností:

1. Uveřejněním navrženého textu by byl spáchán trestný čin nebo správní delikt.
2. Uveřejnění navrženého textu by bylo v rozporu s dobrými mravy.
3. Napadené sdělení, popř. jeho napadená část je citací sdělení třetí osoby určené pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací a jako takové bylo také označeno nebo

prezentováno.

4. Vydavatel ještě před tím, než mu byla doručena žádost, uveřejnil sdělení odpovídající dodatečnému sdělení z vlastního podnětu a dodržel přitom podmínky stanovené TiskZ. Tato výjimka postihuje případy, kdy by bylo nadbytečné požadovat po vydavateli uveřejnění dodatečného sdělení, neboť sdělení, které by bylo jeho obsahem, bylo již vydavatelem v periodickém tisku uveřejněno.
5. Právo na uveřejnění dodatečného sdělení nevznikne, pokud je původní napadené sdělení uveřejněno v reklamě nebo v inzerci uveřejněné v periodickém tisku, s výjimkou reklamy a inzerce samotného vydavatele (§ 5 TiskZ). Podobně jako v případě práva na odpověď nelze vydavatele podle TiskZ činit odpovědného za obsah reklamy a inzerce podaných jinými.

3.4 Uplatnění práva na uveřejnění odpovědi a práva na dodatečné sdělení u soudu

3.4.1 Povaha, cíle žaloby

Právo na uveřejnění odpovědi a právo na dodatečné sdělení mají povahu subjektivních práv, jejichž ochrana je zajištěna soudní mocí, srov. čl. 36 odst. 1 Listiny: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

Právo na uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení lze úspěšně uplatnit žalobou u soudu, jestliže vydavatel odpověď nebo dodatečné sdělení buď neuveřejnil vůbec nebo nedodržel podmínky jejich uveřejnění, které mu stanoví TiskZ v § 13 odst. 1 až 3. Soud proto rozhodne o povinnosti vydavatele uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení na návrh osoby, která o jejich uveřejnění žádala. Soud dále rozhoduje na návrh dotčené osoby v případech, kdy není možné odpověď nebo dodatečné sdělení uveřejnit ve stejném periodickém tisku, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení, a kdy nedošlo s vydavatelem k dohodě o periodickém tisku, ve kterém bude uveřejněna odpověď nebo dodatečné sdělení, popř. dohoda neobsahuje ujednání

o místě a formě uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení. Soud svým rozhodnutím nahrazuje souhlas vydavatele s navrženým obsahem dohody.

§

3.4.2 Účastníci řízení, aktivně a pasivně věcně legitimované subjekty

Účastníky řízení před soudem jsou žalobce a žalovaný. Zjišťování existence hmotněprávního vztahu je předmětem soudního řízení, proto soud vychází při stanovení okruhu účastníků z žaloby. V důsledku toho je žalobcem ten, kdo o sobě tvrdí, že je nositelem určitého práva, a žalovaným ten, o němž žalobce tvrdí, že je nositelem určité povinnosti. V průběhu řízení se může ukázat, že žalobce není nositelem tvrzeného práva nebo že žalovaný není nositelem tvrzené povinnosti.

Aby mohl být žalobce se svou žalobou úspěšný, musí být on i žalovaný věcně legitimováni. Aktivně věcně legitimovaný je žalobce tehdy, pokud podle hmotného práva je skutečně nositelem tvrzeného subjektivního práva, tzn. má právo na uveřejnění odpovědi, resp. dodatečného sdělení. Pasivně věcně legitimovaný je žalovaný tehdy, pokud podle hmotného práva je skutečně nositelem tvrzené subjektivní povinnosti, tzn. má povinnost uveřejnit odpověď, resp. dodatečné sdělení. Nedostatek věcné legitimace tedy vede k zamítnutí žaloby.¹⁵

3.4.3 Příslušnost soudu

TiskZ neobsahuje zvláštní ustanovení o příslušnosti soudu, který rozhoduje o žalobách týkajících se práva na uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení, proto se použije obecný předpis, kterým je OSŘ. Podle § 9 odst. 2 písm. a) OSŘ je věcně příslušný krajský soud. Místně příslušný je krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud vydavatele (žalovaného), proti němuž návrh směřuje (§ 85a OSŘ). Obecným soudem vydavatele je okresní soud, v jehož obvodu má vydavatel-fyzická osoba bydliště, nemá-li bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje, v případě fyzické osoby-podnikatele je jím soud, v jehož obvodu má místo

¹⁵Winterová, A. a kol., Civilní právo procesní, 3. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha, 2004, s. 140-142, s. 148-150.

podnikání.¹⁶ U vydavatele-právnícké osoby soud, v jehož obvodu má sídlo.

Navrhovatel (dotčená fyzická osoba) má také možnost použití na výběr dané místní příslušnosti soudu, v jehož obvodu je umístěna organizační složka žalovaného vydavatele. Tato možnost přichází v úvahu pouze tehdy, kdy vydavatel je právníckou osobou, má organizační složku a jestliže se spor týká této organizační složky [§ 87 písm. c) ve spojení s § 11 odst. 2 OSŘ]. České soudy mají pravomoc i v případech, kdy je vydavatelem periodického tisku, v němž bylo publikováno napadené sdělení a který je šířen na území ČR, cizí fyzická nebo právnícká osoba. Tato pravomoc je jim dána § 2 odst. 1 TiskZ, podle kterého se ustanovení TiskZ o odpovědi a dodatečném sdělení, včetně ustanovení o právu na soudní ochranu, vztahují, kromě periodického tisku vydávaného na území ČR, také na periodický tisk vydávaný mimo území ČR, pokud je v ČR šířen. Jestliže vydavatelem periodického tisku je zahraniční právnícká osoba, která má na území ČR zastupitelství nebo orgán pověřený obstaráváním jejích hospodářských věcí, je místně příslušným soud, v jehož obvodu se tyto části zahraniční právnícké osoby nacházejí (§ 86 odst. 3 OSŘ: „Proti zahraniční osobě lze podat žalobu (návrh na zahájení řízení) i u soudu, v jehož obvodu je v České republice umístěn její podnik nebo organizační složka jejího podniku.“). V případech, kdy se jedná o vydavatele, který je zahraniční fyzickou osobou nebo zahraniční právníckou osobou, která však nemá na území ČR své zastupitelství ani orgán pověřený obstaráváním jejích hospodářských věcí, tedy chybějí podmínky pro určení místní příslušnosti, určí Nejvyšší soud postupem podle § 11 odst. 3 OSŘ, který soud věc projedná a rozhodne.

3.4.4 Náležitosti žaloby, lhůty pro její podávání

Návrh (žaloba) na rozhodnutí o povinnosti vydavatele uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení zahajuje sporné řízení, kde stranami jsou žalobce (dotčená fyzická osoba) a žalovaný (vydavatel). Tento návrh musí obsahovat obecné náležitosti podání podle § 42 odst. 4 OSŘ a zvláštní náležitosti podle § 79 odst. 1 OSŘ. Musí obsahovat označení soudu, kterému je

¹⁶Lze očekávat, že ve většině případů vydavatelů-fyzických osob půjde o podnikatele podle živnostenského zákona. Chaloupková, H, Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související, komentář. 1. vydání, C.H.Beck, 2001. s. 20-21.

návrh určen, označení účastníků řízení, popřípadě též jejich zástupců, označení věci, které se návrh týká, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, údaj o tom, čeho se žalobce domáhá (tj. tzv. žalobní petit), datum sepsání návrhu a podpis žalobce, resp. jeho zástupce.¹⁷ Žalobní petit, tj. údaj o tom, čeho se žalobce domáhá (vymezení práv a tomu odpovídajících povinností účastníků), je třeba stanovit natolik přesně, určitě a srozumitelně, aby mohl být převzat do výroku soudního rozhodnutí a aby mohl být případně nařízen výkon rozhodnutí. Součástí žalobního petitu musí být také návrh textu odpovědi nebo dodatečného sdělení. Tento navrhovaný text musí odpovídat podmínkám TiskZ.

V případě odpovědi to znamená, že návrh musí být především rozsahem přiměřený napadenému sdělení, musí se omezit pouze na skutková tvrzení, kterými se původní tvrzení uvádí na pravou míru nebo neúplné či jinak pravdu zkreslující tvrzení se doplňuje nebo zpřesňuje. Tento požadavek vyplývá z toho, že soud je vázán žalobou a zásadně nemůže žalobci přiznat něco jiného než požadoval, jak stanoví § 153 odst. 2 OSŘ.¹⁸ Soud proto nemůže ve svém rozhodnutí navržený text odpovědi nebo dodatečného sdělení zkracovat, rozšiřovat přidáním dalšího textu, nahrazovat části navrženého textu jiným textem, vypouštět z návrhu hodnotící úsudky nebo nepravdivé údaje ani jinak měnit.¹⁹ Proto v případech, kdy návrh odpovědi neodpovídá požadavkům zákona, soud žalobu zamítne.

Návrh musí být soudu podán do 15 dnů po uplynutí lhůty stanovené pro uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení (tj. podle § 13 odst. 2, resp. 3 TiskZ), jinak právo domáhat se uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení u soudu zaniká. I zde tedy jde o lhůtu prekluzivní, k jejímu uplynutí soud přihlédne z úřední povinnosti, tedy i bez návrhu účastníků. Jedná se o lhůtu hmotněprávní, k jejímu dodržení nestačí, aby návrh adresovaný soudu byl posledního dne lhůty odevzdán poště k poštovní přepravě, ale je nutné, aby tento návrh byl nejpozději v poslední den lhůty byl návrh doručen soudu. Pro zjištění, zda lhůta byla dodržena bude rozhodující datum uvedené na návrhu otiskem razítka soudní podatelny.

Výše soudního poplatku se určuje podle § 7 odst. 1, věta první, § 4 odst. 1 písm. a) zákona č.

¹⁷Bureš, J, Drápal, L, Krčmář, Z, Mazanec, M, Občanský soudní řád, komentář, I. díl, 6 vydání, C. H. Beck 2003. s. 243.

¹⁸Zásada „Iudex ne eat ultra petita partium“ byla vysvětlena v kapitole 1.

¹⁹Doležilek, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona, Právní rozhledy č. 10/2000, s. 438.

549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění novely zákonem č. 255/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001. Podle položky 2 c) sazebníku soudních poplatků, který je přílohou uvedeného zákona, výše poplatku činí 1 000,- Kč.

3.4.5 Řízení před soudem a rozhodnutí soudu

Pro řízení před soudem ve věcech ochrany osobnosti se uplatní obecná ustanovení OSŘ, hlavách I. - IV. v třetí části. Soud nařídí jednání k projednání věci, k tomuto jednání předvolá účastníky a dále všechny, jejichž přítomnosti je třeba (§ 115 odst. 1 OSŘ).

Jak vyplývá z § 115 odst. 2 ve spojení s § 118b OSŘ, předvolání k jednání musí být účastníkům doručeno tak, aby měli dostatek času k přípravě, nejméně 30 dnů přede dnem, kdy se má jednání konat. Řízení ve věcech ochrany osobnosti je vedeno myšlenkou, že pouze rychle poskytnutá soudní ochrana je účinná. Uplatnění práva na odpověď může být efektivní pouze tehdy, je-li odpověď uveřejněna v době, kdy je napadené sdělení ještě v povědomí čtenářů periodického tisku. Novela OSŘ č. 30/2000 Sb. zavedla do řízení ve věcech ochrany osobnosti s účinností od 1. 1. 2001 prvky tzv. koncentrace řízení. Účastníci od účinnosti této novely mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo. Ke skutečnostem a důkazům uvedeným později se nepřihlíží. Výjimkou jsou skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést. O těchto povinnostech a o následcích nesplnění těchto povinností musí být účastníci poučeni v předvolání k prvnímu jednání ve věci. Ve sporech o uveřejnění odpovědi nese vydavatel důkazní břemeno ohledně pravdivosti napadeného sdělení. Musí tedy prokázat, že tvrzení uveřejněná v napadaném sdělení jsou pravdivá, popřípadě úplná a pravdu nezkreslující. Jestliže žalovaný vydavatel důkazní břemeno neunes, žalobce ve sporu, jsou-li splněny ostatní podmínky, vzniku práva na odpověď, uspěje. Soud ve věci rozhoduje rozsudkem (§ 152 odst. 1 OSŘ).

3.4.6 Výkon rozhodnutí

Výkon rozhodnutí není pokračováním nalézacího řízení, ale nastupuje pouze na návrh oprávněné osoby, pokud vydavatel nesplní povinnost, jež je mu stanovena pravomocným rozsudkem, tj. vydavatel v souladu s rozsudkem neuveřejní text odpovědi nebo dodatečného sdělení.

TiskZ neobsahuje zvláštní ustanovení o výkonu rozhodnutí, proto se použije obecná úprava OSŘ o výkonu rozhodnutí na nepeněžitá plnění. Výkon rozhodnutí se provádí podle ustanovení § 351 OSŘ. Soud uloží povinnému, který nesplnil povinnost uloženou mu pravomocným rozsudkem, pokutu až do výše 100 000 Kč. Nesplní-li povinný ani poté, ukládá mu soud na návrh oprávněného další přiměřené pokuty, dokud výkon rozhodnutí nebude zastaven. Pokuty připadají státu. Zaplacením pokut se povinný nezprošťuje případné odpovědnosti za škodu.

Kapitola 4

Úprava de lege ferenda, závěr

Specifické postavení jednotlivce ve vztahu k tisku (jeho „slabší postavení“), vyžaduje také existenci specifických prostředků ochrany v případech, kdy dojde ze strany tisku k zásahům do jeho osobnostních práv. Ochrana podle § 11 an. OZ nemůže být s ohledem na zvláštní povahu zásahů vždy plně vyhovující, proto je třeba nastolit určitou „rovnost zbraní“. V těchto souvislostech stále platí více než 200 let starý výrok: „Někteří lidé se sice promluvy bojí, ale procesu se bojí ještě více ..., jest zapotřebí prostředku doplňujícího, který by měl na zřeteli redaktory novin. Oni mohou rozdílet, spravedlivě nebo nespravedlivě, slávu a hanu, tvořiti, upevňovati, iritovati a vzbouřiti strany, způsobiti nevypočitatelná zla“, který přednesl už v roce 1799 poslanec Dulaure ve francouzském parlamentu, když obhajoval první návrh práva na odpověď.

Potřebnost účinné obrany proti zásahům do osobnostních práv v tisku nalezneme i v dokumentech Rady Evropy: „Ve vztahu k informacím, které se týkají jednotlivců a jsou zveřejněny v jakémkoli médiu, musí mít dotčený jednatel skutečnou možnost dosáhnout bez zbytečných odkladů opravy nesprávných faktů, které se jej týkají a na jejichž opravě má oprávněný zájem, přičemž má být oprava zveřejněna pokud možno stejně výrazným způsobem jako původní informace.“¹ Přestože si lze představit i jinou obranu proti zásahům do osobnost-

¹ Rezoluce (74) 26 Výboru ministrů Rady Evropy, o právu na odpověď. postavení jednotlivce ve vztahu k tisku. Přijato Výborem ministrů dne 2. července 1974 na 233. zasedání náměstků ministrů. Přičemž výraz „skutečná možnost opravy“ znamená jakoukoli možnost, kterou lze využít jako prostředek zadostiučnění, buď právní nebo jiné povahy, jako je právo

ních práv tiskem, nutno konstatovat, že institut práva na odpověď je potřebný a potvrzený historickou zkušeností.

Institut práva na dodatečné sdělení plní spíše doplňkovou úlohu, omezenou na úzký okruh případů.

Určité problémy však spatřuji ve skutečnosti, že TiskZ nezakazuje vydavateli při uveřejňování odpovědi odpověď komentovat. V některých zemích jsou komentáře odpovědi ze strany vydavatele periodického tisku nebo jiné osoby zakázány (např. Sársko v SRN zásadně nepřipouští redakční poznámky k odpovědi). Původní vládní návrh TiskZ obsahoval zákaz komentování odpovědi v tom vydání, ve kterém byla odpověď uveřejněna. Podle důvodové zprávy měl tento zákaz zabraňovat znevažování dopadu odpovědi uvedením v nevhodném kontextu. Toto ustanovení však bylo Parlamentem ČR vypuštěno. Zákaz komentovat odpověď vydavatelem znamená sice podstatný zásah do ústavně zaručené svobody projevu, nicméně komentáře odpovědi nebo příp. její uvedení v nevhodném kontextu, mohou v důsledku znamenat úplné popření smyslu odpovědi.

Důsledné respektování práva na ochranu osobnosti by jistě významně podpořilo důraznější uplatňování práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích (podle § 13 odst. 2 OZ). Soudní praxe v těchto sporech často přiznává žalobci, jehož osobnostní právo bylo porušeno nebo ohroženo, náhradu pouze ve výši několika tisíc korun. Argumentem soudní praxe bývá poukaz na § 444 odst. 3 OZ. Toto ustanovení se zabývá jednorázovou náhradou, která náleží vyjmenovanému okruhu pozůstalých z titulu „náhrady škody“ za smrt blízké osoby². Soudní

na opravu, právo na odpověď, nebo stížnost u tiskových rad.

²Za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění, a to

- manželovi nebo manželce 240 000 Kč,
- každému dítěti 240 000 Kč,
- každému rodiči 240 000 Kč,
- každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte 85 000 Kč,
- každému sourozenci zesnulého 175 000 Kč,
- každé další blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho smrti, 240 000 Kč.

praxe v této souvislosti zdůrazňuje, že práva na ochranu cti, důstojnosti a soukromí fyzické osoby nedosahují hodnoty života, proto lze přiznat pouze nižší náhradu, než kolik stanoví § 444 odst. 3 OZ. Takové závěry je ovšem třeba odmítnout. V případě náhrady nemajetkové újmy je žádoucí poskytnout soudci větší prostor pro uvážení, aby mohl přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu a nebyl omezován maximálními částkami. Některé případy zásahů do cti, důstojnosti a soukromí fyzické osoby tiskem mohou mít pro ni natolik zničující následky, že náhrada újmy ve výši několika tisíc se bude jevit jako nespravedlivá. Zvláště v případech, kdy vydavatel je veden pouze touhou zvýšit prodej tisku, bez ohledu na to, co svým chování způsobí. V souvislosti s ochranou cti, důstojnosti a soukromí ve vztahu k periodickému tisku lze očekávat, že přípuštění možnosti přiznání náhrady ve výši několika set tisíc či vyšší, by mělo příznivý vliv na respektování všeobecného osobnostního práva tiskem. Působilo by totiž především preventivně, jako odstrašující příklad. Vlastníci, tj. např. akcionáři akciové společnosti - vydavatele periodického tisku, by jistě vyvíjeli značný nátlak, aby se vydavatel do budoucna vyhnul dalším soudním sporům a další hrozbě placení vysokých náhrad dotčeným fyzickým osobám.

Příloha A

Seznam použitých zkratk

Listina

usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

OSŘ

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; ve znění zákona č. 36/1967 Sb.; zákona č. 158/1969 Sb.; zákona 49/1973 Sb.; zákona č. 20/1975 Sb.; zákona č. 133/1982 Sb.; zákona č. 180/1990 Sb.; zákona č. 328/1991 Sb.; zákona č. 519/1991 Sb.; zákona č. 263/1992 Sb.; zákona ČNR č. 24/1993 Sb. ČR; zákona č. 171/1993 Sb. ČR; zákona č. 117/1994 Sb. ČR; zákona č. 152/1994 Sb. ČR; zákona č. 216/1994 Sb. ČR; zákona č. 84/1995 Sb. ČR; zákona č. 118/1995 Sb. ČR; zákona č. 238/1995 Sb. ČR (viz Čl. V); zákona 118/1995 Sb. ČR; zákona č. 160/1995 Sb. ČR; zákona č. 238/1995 Sb. ČR; zákona č. 247/1995 Sb. ČR; zákona č. 142/1996 Sb. ČR; nálezu Ústavního soudu ČR č. 31/1996 Sb. ČR; nálezu Ústavního soudu ČR č. 269/1996 Sb. ČR; zákona č. 202/1997 Sb. ČR; zákona č. 227/1997 Sb. ČR; zákona č. 15/1998 Sb. ČR; zákona č. 91/1998 Sb. ČR a zákona č. 165/1998 Sb. ČR; dále č. 326/1999 Sb. ČR; nálezu Ústavního soudu č. 2/2000 Sb.; zákona č. 46/2000 Sb.; zákona č. 360/1999 Sb. ČR; zákona č. 27/2000 Sb. a 105/2000 Sb.; zákona č. 130/2000 Sb.; zákona č. 30/2000 Sb.; se zahrnutím opravy ze sdělení č. 1006/2000 USb.; dále ve znění zákonů č. 155/2000 Sb., 204/2000 Sb., 220/2000 Sb., 227/2000 Sb., 367/2000 Sb., 370/2000 Sb.; zákona č. 120/2001

Sb.; zákona č. 137/2001 Sb.; zákona č. 231/2001 Sb.; zákona č. 271/2001 Sb.; ve znění zákonů č. 451/2001 Sb., č. 491/2001 Sb., č. 501/2001 Sb.; zákona č. 317/2001 Sb.; zákona č. 202/2002 Sb.; zákona č. 226/2002 Sb.; nálezu Ústavního soudu č. 276/2001 Sb.; zákonů č. 151/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.; dále ve znění nálezu č. 476/2002 Sb. a zákona č. 88/2003 Sb.; zákona č. 120/2004 Sb.; nálezu Ústavního soudu č. 153/2004 Sb.; zákona č. 237/2004 Sb. a zákona č. 257/2004 Sb.; zákona č. 340/2004 Sb.; zákona č. 436/2004 Sb.; zákona č. 628/2004 Sb.; zákona č. 555/2004 Sb. (1. a 2. část) a zákona č. 554/2004 Sb.; zákona č. 59/2005 Sb.; zákona č. 170/2005 Sb.; zákona č. 216/2005 Sb.; zákona č. 205/2005 Sb.; zákona č. 342/2005 Sb.; zákona č. 377/2005 Sb.; zákona č. 383/2005 Sb.; ve znění zákona č. 501/2004 Sb.

OZ

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb.; zákona č. 131/1982 Sb.; zákona č. 94/1988 Sb.; zákona č. 188/1988 Sb.; zákona č. 87/1990 Sb.; zákona č. 105/1990 Sb.; zákona č. 116/1990 Sb.; zákona č. 87/1991 Sb.; zákona č. 509/1991 Sb.; zákona č. 264/1992 Sb.; zákona č. 267/1994 Sb. ČR; zákona č. 104/1995 Sb. ČR; zákona č. 118/1995 Sb. ČR; zákona č. 94/1996 Sb. ČR a zákona č. 89/1996 Sb. ČR; zákona č. 227/1997 Sb. ČR; zákona č. 91/1998 Sb. ČR; zákona č. 165/1998 Sb. ČR; zákona č. 363/1999 Sb. ČR; zákona č. 27/2000 Sb.; zákona č. 103/2000 Sb.; zákona č. 159/1999 Sb. ČR a zákona č. 227/2000 Sb.; zákona č. 367/2000 Sb.; zákona č. 229/2001 Sb.; zákona č. 501/2001 Sb.; zákona č. 317/2001 Sb.; zákona č. 135/2002 Sb.; zákonů č. 125/2002 Sb., č. 136/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.; dále ve znění nálezu č. 476/2002 Sb. a zákona č. 88/2003 Sb.; zákona č. 47/2004 Sb.; zákona č. 480/2004 Sb.; nálezu Ústavního soudu č. 278/2004 Sb.; zákona č. 37/2004 Sb.; zákona č. 554/2004 Sb.; zákona č. 359/2005 Sb.

Pakt

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech uveřejněných ve vyhlášce ministerstva zahraničních věcí pod č. 120/1976 Sb.

PřesZ

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích; ve znění zákona č. 337/1992 Sb.; zákona č. 344/1992 Sb.; zákona č. 359/1992 Sb.; zákona č. 67/1993 Sb. ČR; zákona č. 290/1993 Sb. ČR; zákona č.

134/1994 Sb. ČR; zákona č. 82/1995 Sb. ČR; zákona č. 279/1995 Sb. ČR, zákona č. 237/1995 Sb. ČR; zákona č. 289/1995 Sb. ČR; zákona č. 112/1998 Sb. ČR; zákona č. 168/1999 Sb. ČR; zákona č. 360/1999 Sb. ČR; zákona č. 29/2000 Sb. a zákona č. 151/2000 Sb.; zákona č. 121/2000 Sb.; ve znění zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb. a zákona č. 370/2000 Sb.; zákona č. 164/2001 Sb.; ve znění zákona č. 273/2001 Sb.; dále ve znění zákonů č. 254/2001 Sb., č. 265/2001 Sb., č. 274/2001 Sb. a č. 312/2001 Sb.; ve znění nálezu Ústavního soudu č. 52/2001 Sb.; zákona č. 6/2002 Sb. a zákona č. 62/2002 Sb. a zákona č. 78/2002 Sb.; zákona č. 259/2002 Sb.; zákona č. 285/2002 Sb.; zákonů č. 216/2002 Sb., č. 311/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb.; zákona č. 274/2003 Sb.; zákona č. 218/2003 Sb.; zákona č. 47/2004 Sb.; zákona č. 436/2004 Sb.; zákona č. 559/2004 Sb. a zákona č. 586/2004 Sb.; zákona č. 95/2005 Sb.; zákona č. 392/2005 Sb.; ve znění zákona č. 379/2005 Sb., zákona č. 501/2004 Sb. a zákona č. 362/2003 Sb.

Rakouský TiskZ

zákon č. 6/1862 ř. z., o tisku pro království České, Haličské a Vladimířské s vojvodstvím Osvětimským a Zátorským a velkovojevodstvím Krakovským, pro království Lombardsko-Benátské a království Dalmatské, pro arcivojevodství Rakouské pod Enží a nad Enží, pro vojvodství Slezské, Štyrské, Korutanské, Krajinské, Salcburské a Bukovinské, pro markrabství Moravské, knížecí hrabství Tyrolské, pro zemi Vorarlberskou, knížecí hrabství Gorické a Gradištské, markrabství Istrianské a měst Trst s okršlkem, ve znění zákona 142/1868 ř. z.

TiskZ

zákon č. 46/2000 Sb.p, o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon); ve znění zákona č. 302/2000 Sb.; zákona č. 320/2002 Sb.

TŘ

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád); ve znění zákona 57/1965 Sb.; zákona č. 58/1969 Sb.; zákona č. 149/1969 Sb.; zákona č. 48/1973 Sb.; zákona č. 29/1978 Sb.; zákona č. 43/1980 Sb.; zákona č. 159/1989 Sb.; zákona č. 178/1990 Sb.; zákona č. 303/1990 Sb.; zákona č. 558/1991 Sb.; zákona č. 25/1993 Sb. ČR; zákona č. 115/1993 Sb. ČR; zákona č. 292/1993 Sb. ČR; zákona č. 154/1994 Sb. ČR; ve znění nálezu Ústavního

soudu č. 214/1994 Sb. ČR; zákona č. 152/1995 Sb. ČR; zákona č. 150/1997 Sb. ČR; zákona č. 209/1997 Sb. ČR; zákona č. 148/1998 Sb. ČR; zákona č. 166/1998 Sb. ČR; zákona č. 191/1999 Sb. ČR; zákona č. 29/2000 Sb.; zákona č. 227/2000 Sb.; zákona č. 30/2000 Sb.; nálezu Ústavního soudu č. 77/2001 Sb.; zákona č. 144/2001 Sb.; nálezu Ústavního soudu č. 424/2001 Sb.; zákona č. 265/2001 Sb.; zákona č. 200/2002 Sb. (první část); zákona č. 226/2002 Sb.; zákona č. 320/2002 Sb.; zákonů č. 218/2003 Sb. a č. 279/2003 Sb.; zákona č. 200/2002 Sb. (2. část) a zákona č. 237/2004 Sb. a zákona č. 257/2004 Sb.; zákona č. 283/2004 Sb.; zákona č. 539/2004 Sb. (1. a 2. část); zákona č. 587/2004 Sb.; nálezu ÚS č. 239/2005 Sb.; nálezu ÚS č. 45/2005 Sb.; zákona č. 394/2005 Sb.; ve znění zákona č. 413/2005 Sb.

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod uveřejněná ve sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., ve znění č. 41/1996 Sb. a č. 243/1998 Sb.

ZoR

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině; ve znění zákona č. 132/1982 Sb.; zákona č. 234/1992 Sb.; dále ve znění nálezu Ústavního soudu ČR č. 72/1995 Sb. ČR; zákona č. 91/1998 Sb. ČR; zákona č. 360/1999 Sb. ČR; zákona č. 301/2000 Sb.; zákona č. 109/2002 Sb.; zákonů č. 320/2002 Sb. a č. 321/2002 Sb.; zákona č. 315/2004 Sb.; zákona č. 383/2005 Sb.

Literatura

- [1] Boulová, K. Institut odpovědi a dodatečného sdělení, tiskový zákon. Právní rádce č. 2/2001
- [2] Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M., Občanský soudní řád, komentář, I. díl, 6 vydání, C. H. Beck, 2003
- [3] Doležilek, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona, Právní rozhledy č. 10/2000
- [4] Doležilek, J. Předmět žaloby na tiskovou opravu, Právní rozhledy č.3/1996
- [5] Gronský, J. Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa, I. díl, Nakladatelství Karolinum 2005
- [6] Herzeg, J. Meze svobody projevu, LexisNexis, 2004
- [7] Chaloupková, H. Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související, komentář. 1.vydání, C.H.Beck, 2001
- [8] Jehlička, O. Švestka, J. Škárová, M. Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C. H. Beck, 2004
- [9] Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. vydání, Linde Praha 2004
- [10] Knap, K., Švestka, J., Jehlička, O., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 3. vydání, Linde Praha 1996

- [11] Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J., a kol. Občanské právo hmotné I., 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI, 2005
- [12] Novotná, E. Přínos, ne převratné změny, Právní rádce č. 7/2000
- [13] Pavlíček, V., a kol. Ústava a ústavní řád České republiky, 2. díl, Práva a svobody, 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, Linde Praha, 2002
- [14] Rahim, M. Německé tiskové práva - stručný přehled institutu odpovědi, Právní rozhledy č. 6/1999
- [15] Sokol, T. Tisk a právo, Orac, 2001
- [16] Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní, 3. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha, 2004
- [17] Z připravovaných právních předpisů, Právní rozhledy č. 12/1995